

Nuorten osallisuus, työelämävalmiudet ja hyvinvointi

Hyviä käytäntöjä, tietoa ja vaikutuksia

Sisällys

Alkusanat	3	2 Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa	27
1 Hyviä käytäntöjä	4	2.1 Tausta.....	27
1.1 Amistamo – alueelliset liikuntatapahtumat.....	4	2.2 Kyselyyn vastaajat.....	27
1.2 Ammattikirjasto tarjoaa tietoa työelämästä.....	6	2.3 Vapaa-aika ja harrastukset sekä ystävät.....	29
1.3 Harrastekirjastosta vinkkejä uuden harrastuksen aloittamiseen	9	2.4 Työelämätaidot ja -valmiudet	31
1.4 Liikuntaryhmät ja -tapahtumat yhteistyössä järjestöjen ja ammattillisten oppilaitosten kanssa.....	10	2.5 Nuoret työssä	36
1.5 Taidelähtöiset menetelmät nuorten osallisuuden ja työelämätaitojen vahvistamisessa.....	13	2.6 Elintavat ja hyvinvointi	40
1.6 Tapahtumajärjestämisen työpajat ammatillisissa oppilaitoksissa.....	15	3 Hankkeen vaikutusten arviointia	44
1.7 Työkykypassi-ohjelmisto työelämävalmiuksien ja työkyvyn vahvistamisen tukena.....	18	3.1 Tarpeesta ja tavoitteista toimenpiteisiin ja tuloksiin.....	44
1.8 Nuoret aktiivisina toimijoina.....	22	3.2 Työkykypassi-ohjelmiston koetut hyödyt työelämävalmiuksien kehittämisessä	46
1.9 Verkostot haltuun!	24	3.3 Hankkeiden koetut hyödyt, opit ja juurruttaminen	49
		Lähteet	55
		Liite 1. Vaikutusten indikaattoreita	56

Tekijät: Auli Airila, Outi Aho, Mikko Nykänen, Minna Toivanen, Ari Väänänen, Susanna Ågren, Sari Mantila-Savolainen

Työterveyslaitos

PL 40, 00032 Työterveyslaitos
p. 030 4741

www.ttl.fi

Taitto: Innocorp Oy

Kuvat: Työterveyslaitoksen ja SAKU ry:n kuva-arkistot

ISBN 978-952-261-816-0 (pdf)

Euroopan sosiaalirahasto on tukenut Työterveyslaitoksen koordinoimaa Combohanketta (2015–2018), jonka osana tämä julkaisu on toteutettu.

© 2018 Työterveyslaitos ja kirjoittajat

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty ilman asianmukaista lupaa. Myös kuvien kopiointi ja jakelu on ehdottomasti kielletty ilman kustantajan ja kuvittajan lupaa.

Alkusanat

Nuorten sujuva kiinnittyminen koulutus- ja urapoluille on ensiarvoisen tärkeää. Toisen asteen opintojen aikana on hyvä rohkaista ja kannustaa nuoria voimavaroja lisääviin mielekkäisiin harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintoihin. Harrastustoiminta ja osallisuus oppilaitoksessa sekä vapaa-ajalla vahvistavat myös nuorten hyvinvointia ja työelämävalmiuksia.

Nuorten arkeen tarvitaan laaja-alaista osallisuutta tukevaa toimintaa sekä monisäikeisiä verkostoja, joiden kautta voidaan paremmin varmistaa, että kukaan nuori ei jää osattomaksi ja ulkopuolelle. Myös muutokset nuorten toimintaympäristöissä edellyttävät uudenlaisia yhteistyömuotoja nuorten osallisuuden lisäämiseksi.

Työterveyslaitoksen, SAKU ry:n, Fimu ry:n, Haaga-Helian ammattikorkeakoulun ja Tikkurilan Teatteri- ja Sirkuskoulun yhteisen Combohankkeen (2015–2018) tavoitteena oli edistää nuorten osallisuutta, työelämävalmiuksia ja hyvinvointia. Osatoteuttajien ohella hanketta on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto. Hankkeeseen on osatoteuttajien ohella osallistunut iso joukko toimijoita mm. toisen asteen oppilaitoksista, nuorisopalveluista, työpajoilta, kirjastoista sekä liikunta- ja kulttuurijärjestöistä. Kiitämme kaikki osatoteuttajia, hankkeeseen

osallistuneita organisaatioita, nuorten parissa työskenteleviä asiantuntijoita sekä ennen kaikkea nuoria, jotka ovat olleet mukana tekevässä ja toimimassa Combossa!

Tähän julkaisuun on koottu hankkeemme hyviä käytäntöjä ja tuloksia. Julkaisun ensimmäisessä osassa ”Hyviä käytäntöjä” kuvaamme nuorten osallisuutta, työelämävalmiuksia ja hyvinvointia edistäviä toimintamuotoja, joita kaikki nuorten parissa toimivat tahot voivat vapaasti hyödyntää omassa toiminnassaan. Julkaisun toiseen osaan on koottu keskeisiä havaintoja toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa toteuttamastamme kyselystä ja kolmanteen osioon hankkeemme vaikutusten arviointia.

Toivomme, että julkaisussa kuvatut hyvät käytännöt ja toimintatavat innostavat nuorten parissa toimivia asiantuntijoita entistä laajempaan yhteistyöhön, myös yli toimialarajojen. Tällaiset erilaiset yhteistyön yhdistelmät – ”*combot*” – voivat monitahoisesti tukea nuorten valmiuksia, osallisuutta ja hyvinvointia!

Helsingissä kesäkuussa 2018
Kirjoittajat

Hyviä käytäntöjä

Amistamo – alueelliset liikuntatapahtumat

Amistamo on SAKU ry:n liikunnallinen tapahtuma, jonka tavoitteena on tuottaa uusia ideoita toisen asteen ammatillisten oppilaitosten tutor- ja opiskelijakuntatoimintaan sekä tarjota valmiita toimintamalleja opiskelijoiden ryhmäytämiseen, liikuntapäiviin ja harrastetoimintaan.

Kenelle?

Amistamo-tapahtuma kokoaa yhteen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten tutorit, tutoriksi aikovat ja opiskelijakuntien jäsenet.

Mikä on Amistamo?

SAKU ry toteuttaa Amistamo-tapahtumat yhteistyössä urheiluopistojen opiskelijoiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Tapahtuman tavoitteena on valmiiden toimintamallien ideoiminen, jakaminen ja testauttaminen kunkin omassa oppilaitoksessa edelleen toteutettavaksi.

Amistamo-tapahtuma muodostuu työpajatyöskentelystä ja rastipisteistä. Työpajan tavoitteena on jakaa ideoita ja työkaluja tutortoiminnan toteuttamiseen. Työpaja tarjoaa myös hyvän tilaisuuden vaihtaa ajatuksia ja oppia toisilta tutortoiminnan parissa työskenteleviltä. Amistamon rasteilla osallistujat pääsevät testaamaan erilaisia ryhmäytämisen keinoja sekä oppimaan, miten toimintarasteja voi hyödyntää esimerkiksi uusien opiskelijoiden ryhmäytämässä tai luokan yhteishengen kohottamisessa.

Mitä hyötyä?

Amistamo antaa opiskelijoille valmiuksia oppilaitoksen oman toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Yhteinen tekeminen lisää viihtyvyyttä oppilaitoksissa. Opinnot ja oppilaitoksen arki sujuvat paremmin, kun opiskelijat viihtyvät opiskeluympäristössään.

Amistamo on toimintapäivä, joka tarjoaa ideoita ja toimintamalleja opiskelijoiden aktivoimiseen.

Hyviä käytäntöjä

Case

Amistamo - yhdessä ryhmäksi

Amistamo-tapahtumaa pilotoitiin ensimmäisen kerran syksyllä 2017 Suomen urheiluopiston kanssa. Tapahtuma toteutettiin opiskelijoilta opiskelijoille liikuntaneuvojien vastatessa rastipisteiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Tapahtumaan osallistui opiskelijoita Keudan, Jämsän, Validian ja Kiipulan ammattiopistoista. Päivän aikana opiskelijat pääsivät testaamaan taitojaan muun muassa näkymättömällä radalla, tansanialaisessa jalakapallossa, sokkorastilla, ensiapupisteellä sekä jenkkarastilla. Ohjelmallisia rastipisteitä oli kaikkiaan kymmenen.

– Olen tykännyt päivän jutuista. Yllätyin siitä, kuinka hyvä vastaanotto täällä on ollut. Järjestäjät ovat hyvin osanneet ottaa huomioon niitä, jotka liikkuvat eri tavoin. Päivän aikana tutustuin myös uusiin ihmisiin, kertoo tapahtumaan osallistunut liiketalouden opiskelija.

Jatkossa tapahtumia järjestetään alueellisesti niin, että osallistujien ei tarvitse matkustaa pitkiä matkoja päästäkseen tapahtumaan. Tavoitteena on järjestää tulevaisuudessa 3-4 tapahtumaa syyslukukaudessa eri urheiluopistoilla.

LUE LISÄÄ:

[Amistamossa tullaan yhdessä ryhmäksi](#)

Hyviä käytäntöjä

Ammattikirjasto tarjoaa tietoa työelämästä

AmmatINVALINTA on merkittävä vaihe nuoren elämässä, eikä valintojen tekeminen aina ole helppoa. Ammattikirjasto on tapa tutustuttaa nuoria eri ammatteihin ja työelämään sekä sitä kautta tukea nuorten ammatinvalintaa.

Kenelle?

Ammattikirjaston voi järjestää siirtymävaiheissa oleville nuorille, jotka pohtivat omaa ammatinvalintaansa, esimerkiksi jatkokoulutukseen hakeutuville yläkoululaisille tai lukiolaisille. Myös ammatillisen koulutuksen valmistavissa koulutuksissa ja työpajoilla opiskelevat nuoret ovat otollinen kohderyhmä.

Mikä ammattikirjasto on?

Ammattikirjasto on toiminnallinen ja osallistava menetelmä, joka tutustuttaa nuoria työelämään ja eri ammatteihin. Ammattikirjastossa eri ammattien edustajat kertovat nuorille omasta työstään

ja eri ammatteihin johtavista koulutuspoluista. Menetelmä pohjautuu [Elävä Kirjasto](#) -konseptiin.

Ammattikirjastosta nuoret ”lainaavat” oikeita ihmisiä keskustelua varten. Kirjaston ”kirjat” edustavat eri aloja ja ammatteja ja heitä lainaamalla nuoret pääsevät tutustumaan kyseisiin ammatteihin. Ammattikirjaston voi järjestää esimerkiksi koulussa, kirjastossa, nuorisotilalla tai muussa matalan kynnyksen paikassa, johon nuorten on helppo tulla. Tapahtuman voi järjestää yksi tai useampi taho yhdessä.

Mitä hyötyä?

Ammattikirjasto tarjoaa nuorille tietoa työelämästä, erilaisista ammateista ja koulutusvaihtoehdoista. Ammattikirjasto on antoisa kokemus myös aikuiselle, joka pääsee keskustelemaan nuorten kanssa, kuuntelemaan heidän ajatuksiaan ja näkemyksiään.

Lisätietoa

Ammattikirjaston käytännön toteuttamista tukevaa materiaalia on koottu SAKU ry:n ylläpitämään [Arjen arkin menetelmäpankkiin](#).

Ammattikirjasto tarjoaa nuorille ideoita uravalintaan

Ihmisammattikirjat yllättivät nuoria Vantaalla

Tikkurilassa olevaan pajataloon oli rakennettu lainaustiski. Sermin takana istui hieman jännittynyt joukko eri ammattien edustajia; kirjoittajan pöydästä löytyi ainakin poliisi, kuvataiteilija ja lähihoitaja. Muutaman minuutin päästä nuoret saivat lainata meistä haluamiaan ”ammattikirjoja” lyhyisiin kahdenkeskisiin tai pienryhmäkeskusteluihin.

Vantaalaisilta 17–25 vuoden ikähaarukkaan kuuluvilta työpajanuorilta oli kysytty etukäteen millaiset ammatit heitä kiinnostavat. Heidän piti miettiä etukäteen kolme ammattikirjaa, jonka halusivat lainata tapahtumassa.

Itse tapahtumassa poliisi, peliohjelmoija ja ydinfyysikko olivat lainassa lähes koko tapahtumaan ajan. Allekirjoittanut päätyi lainatuksi kolmasti nimikkeellä ”verkkotoimittaja”.

Se mitä ammatinimikkeiden taakse kätkeytyy, ei välttämättä ollut selvää lainaajille. Kahdella kolmesta ei esimerkiksi ollut etukäteen käsitystä siitä, mitä verkkotoimittaja tekee.

Mitä nuoret ammattikirjoilta tenttasivat? Seuraavat esimerkit kertonevat jotain nuorten, vielä työelämään vihkiytymättömien, kiinnostuksista:

- Paljonko on palkka?
- Millaiset ovat työajat?
- Mitä verkkotoimittaja tekee? Kirjoittaako se niin kuin Ilta-Sanomiin?
- Mikä työssä on parasta?
- Eikö työ ole aika helppoa?
- Eikö työ ole tylsää?
- Pitääkö työssä tutkia asioita paljon?
- Voiko verkkotoimittajaksi opiskella ammattikoulussa, kuten auton asentajaksi voi?

Vastaukset eivät aina miellyttäneet niiden saajia. Yksi suosituimpia ammattikirjoja, peliohjelmoija, kertoi että osalle realistinen kuvaus ammatista kaikkine laskemisineen ja pitkine ongelmaratkaisuineen oli selvä pettymys. Kenties peliohjelmoijan työ oli assosioitu pelimaailman glamouriin.

Hyvä, että asia valottui! Combo-hankkeen projektipäällikkö Auli Airila kertoi, että tapahtuman yksi tavoite oli juuri todenmukaisen käsityksen saaminen ammasteista.

Poliisilta muuten kysyttiin ensimmäisenä, että mikä hänen työssään oli parasta? Vastaus oli ammatin vaihtelevuus.

Mielenkiintoista oli, että ammattikirjojen kesken virisi keskusteluja toistemme ammasteista. Kuka ties mahdollisuudesta osallistua tämän kaltaiseen tapahtumaan nuorena olisi ollut meille iloa :-)

Jukka Viskari

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa 10.5.2016](#)

Hyviä käytäntöjä

Harrastekirjastosta vinkkejä uuden harrastuksen aloittamiseen

Moni nuori haluaa löytää itselleen mieluisan harrastuksen, mutta tietoa erilaisista harrastusmahdollisuuksista voi olla vaikea löytää. Harrastekirjasto esittelee nuorille erilaisia harrastuksia ja osallistumisen vaihtoehtoja.

Kenelle?

Harrastekirjaston voi järjestää esimerkiksi yläkoulu- tai toisen asteen opiskelijoille. Harrastekirjasto on hyvä mahdollisuus tehdä yhteistyötä lähialueen liikunta- ja kulttuurialan toimijoiden, oppilaitosten ja muiden nuorten harrastustoimintaa tarjoavien tahojen kanssa.

Mikä harrastekirjasto on?

Harrastekirjasto on toiminnallinen ja osallistava menetelmä, joka tutustuttaa nuoria erilaisiin harrastuksiin. Harrastekirjastossa eri harrastusten edustajat kertovat nuorille omas-

ta harrastuksestaan. Menetelmä pohjautuu [Elävä Kirjasto -konseptiin](#).

Harrastekirjasto tarjoaa tietoa erilaisista harrastuksista.

Harrastekirjastosta nuoret ”lainaavat” oikeita ihmisiä keskustelua varten. Kirjaston ”kirjat” edustavat eri harrastuksia ja heitä lainaamalla nuoret pääsevät tutustumaan kyseisiin harrastuksiin. Harrastekirjaston voi järjestää esimerkiksi koulussa, kirjastossa, nuorisotilalla tai muussa matalan kynnyksen paikassa, johon nuorten on helppo tulla. Tapahtuman voi järjestää yksi tai useampi taho yhdessä.

Mitä hyötyä?

Harrastekirjasto tarjoaa nuorille tietoa erilaisista harrastuksista ja harrastuspaikoista. Harrastekirjasto on antoisa kokemus myös aikuiselle, joka pääsee keskustelemaan nuorten kanssa, kuuntelemaan heidän ajatuksiaan ja näkemyksiään.

Lisätietoa

Harrastekirjaston käytännön toteuttamista tukevaa materiaalia on koottu SAKU ry:n ylläpitämään [Arjen arkin menetelmäpankkiin](#).

Hyviä käytäntöjä

Liikuntaryhmät ja -tapahtumat yhteistyössä järjestöjen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa

Nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä sekä nuorten aktiivointia oman hyvinvointinsa edistämiseen. Combo-hankkeen yhtenä tavoitteena oli edistää ammatillisten opiskelijoiden osallisuutta, työkykyä ja hyvinvointia sekä jakaa tietoa liikunnan merkityksestä hyvinvoinnille ja työkyvylle eri ammattialoilla. SAKU ry ja Fimu ry toteuttivat hankkeessa erilaisia liikunnallisia tapahtumia ja ryhmiä yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten kanssa.

Millaista toimintaa?

Liikunta-alan järjestön ja ammatillisen oppilaitoksen välisenä yhteistyönä opiskelijoille voi järjestää harrastus- ja liikuntatoimintaa oppilaitoksen

tiloissa tai lähialueella. Liikuntajärjestön ohjaaja voi toteuttaa esimerkiksi liikuntaryhmiä oppilaitoksen tiloissa yhteistyössä oppilaitoksen liikunnanopettajien kanssa. Opiskelijoille voidaan myös järjestää liikuntatunneilla tai kouluajan ulkopuolella eri liikuntalajien esittely- ja kokeilutunteja, ja innostaa nuoria uusien harrastusten pariin.

Opiskelijoille voidaan järjestää myös liikuntatapahtumia, joihin kutsutaan oppilaitoksen lähiympäristössä toimivia liikunta-, vapaa-ajan ja muita harrastustoimintajärjestöjä ja yhdistyksiä esittelemään toimintaansa ja palveluitaan. Paras on, jos nuoret ovat itse suunnittelemassa ja toteuttamassa tapahtumia.

Mitä hyötyä?

Nuoret saavat tietoa ja kokemuksia eri liikuntamuodoista ja rohkaistuvat liikkumaan ja kokeilemaan uusia lajeja. Kynnys osallistua madaltuu, kun liikunta tuodaan lähelle opiskelijaa. Liikunnallinen toiminta lisää myös opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja tutustuttaa heitä toisiinsa. Lisäksi opiskelijat oppivat ymmärtämään omassa ammatissa toimimisen ja fyysisen toimintakyvyn välisiä yhteyksiä.

Yhteistyöstä hyötyvät kaikki: nuoret, oppilaitokset ja liikuntajärjestöt.

Liikuntaryhmiä ja -tapahtumia sekä liikuntakursseja Stadin ammattiopistossa

Fimu ry:n liikunnanohjaaja järjesti Combo-hankkeessa yhdessä Stadin ammattiopiston liikunnanopettajan kanssa opiskelijoille liikuntaryhmiä. Oppilaitoksen ”punnikkerhossa” tehtiin opettajan ja Fimun ohjaajan johdolla kuntosaliharjoittelua, ja Fimun ohjaaja veti liikuntaryhmiä myös oppilaitoksen lähellä sijaitsevalla liikuntasalilla. Opiskelijat saivat vaikuttaa liikuntatuntien sisältöön. Ryhmiin oli vapaa pääsy. Liikuntaryhmissä kokeiltiin esimerkiksi kamppailulajeja, kehonpainoharjoittelua, meditointia, kehonhuoltoa ja erilaisia yhteisöllisiä pelejä ja leikkejä. Opiskelijoilla oli mahdollista saada myös yksilöllistä tukea ja opastusta omiin treeneihin ja liikkumiseen.

Järjestön ja oppilaitoksen välisenä yhteistyönä syntyi myös idea valinnaisesta liikuntakurssista. Combo-hankkeen aikana oppilaitoksessa toteutettiin kaksi [valinnaista liikuntakurssia](#) (à 12 h), jonka sisältöihin opiskelijat pääsivät vaikuttamaan. Kumpikin kurssi koostui neljästä toimintakerrasta, joissa kokeiltiin mm. koripalloa, kiipeilyä, kamp-

pailulajeja, venyttelyä, pallopelejä ja kuntosaliharjoittelua. Lisäksi kummallakin kurssilla tehtiin retkiä erilaisiin liikunta- ja vapaa-ajan paikkoihin, kuten Rush-trampoliinipuistoon, RC-ratakeskukseen ja onkiretkelle Vanhan kaupungin suvantoon. Tavoitteena on jatkaa liikuntakurssiyhteistyötä hankkeen päättymisen jälkeenkin.

Yhteistyönä järjestöjen ja oppilaitoksen kanssa opiskelijoille järjestettiin myös [Get Started -liikuntatapahtumia](#). Järjestelyihin osallistui Fimun ohel-

la useita liikunta-alan järjestöjä ja yrityksiä: Helsingin NMKY:n Yökoris, Helsinki Human Rights 09, Punainen Kortti Rasismille, Barreto Helsinki ry, Cordão de Ouro sekä Kuplajengi. Tapahtumissa opiskelijat pääsivät kokeilemaan eri lajeja, kuten lippupalloa, kuplajalkapalloa, koripalloa, sumopainia, vapaaottelua, capoeiraa, jousiammuntoa ja futsalia. Samalla nuoret saivat tietoa eri lajien harrastusmahdollisuuksista.

Hyviä käytäntöjä

Case

Katusählyturnaus vahvisti yhteenkuuluvuutta ja kannusti opiskelijoita pitämään kunnostaan huolta

Omnia toteutti osana Combo-hanketta keväällä 2016 [katusählyturnauksen](#) paikallisena SAKU-sports-tapahtumana. Turnaus järjestettiin Leppävaaran urheilukentällä ja se oli tarkoitettu kaikille Omnian opiskelijoille. Tapahtuman tavoitteena oli lisätä opiskelijoiden osallistumista, liikkumista ja edistää oppilaitoksen yhteisöllisyyttä.

Tapahtuma toteutettiin osana opetusta ja nuoret vastasivat tapahtumajärjestelyistä. Kiinteistöalan opiskelijat pystyttivät ja purkivat tapahtuman katokset ja huolehtivat alueen siisteydestä. Merkonomiopiskelijat vastasivat tarjoiluista, joukkueiden ilmoittautumisten vastaanottamisesta ja osallistujalistaista sekä eväslipukkeiden jakamisesta. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijat olivat puolestaan valmiudessa ensiapupisteellä. Opiskelijoiden osallistuminen tapahtumajärjestelyihin vahvisti yhteishenkeä ja toi opiskelijoille hyvää kokemusta tapahtumien järjestämisestä ja organisoimisesta.

Tapahtuman järjestämiseen osallistui opiskelijoita usealta eri tutkinnonalalta. Kaikkiaan tapahtumaan osallistui noin 130 opiskelijaa, joista liikkumassa oli noin 90 opiskelijaa. Lisäksi tapahtumaan osallistui henkilöstön edustajia.

LUE LISÄÄ:

[Paikallisen liikuntatapahtuman järjestäminen](#)

Hyviä käytäntöjä

Taidelähtöiset menetelmät nuorten osallisuuden ja työelämätaitojen vahvistamisessa

Taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät ovat keino edistää nuorten osallisuutta, elämänhallintaa ja hyvinvointia. Taidealan järjestöjen ja oppilaitosten välinen yhteistyö mahdollistaa taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien vahvemman integroimisen osaksi oppilaitosten opetusta. Combo-hankkeessa Tikkurilan Teatteri- ja Sirkuskoulu järjesti teatterityöpajoja Tikkurilan lukion opiskelijoille. Pajoihin osallistui yhteensä noin 225 nuorta.

Kenelle?

Teatterityöpajoja voi järjestää esimerkiksi lukiolaisille tai ammatillisille opiskelijoille.

Mitä teatterityöpajat ovat?

Teatterityöpaja on taide- ja kulttuurialan järjestön opettajien suunnittelema ja ohjaama toiminnallinen sessio. Työpaja aloitetaan tutustumis- ja ryhmäyttämisleikeillä ennen varsinaisen teeman (esimerkiksi työelämätaidot) käsittelyä. Harjoitteiden tavoitteena on tutustuttaa nuoret toisiinsa ja saada heidät toimimaan yhdessä. Harjoitteet myös vapauttavat ryhmän tunnelmaa. Varsinaisessa teemanmukaisessa työskentelyssä hyödynnetään erilaisia ryhmä- ja pariharjoitteita. Yksi työpajakokonaisuus voi muodostua esimerkiksi kuudesta kahden oppitunnin mittaisesta tapaamiskerrasta.

Työpajoja voi sisällyttää osaksi esimerkiksi äidinkielen, opinto-ohjauksen, yhteiskuntaopin ja kuvaamataidon opetusta. Oppilaitoksen opettajilla on mahdollisuus seurata työpajojen toteutusta ja saada ideoita taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien itsenäiseen hyödyntämiseen osana opetusta.

Osaksi opetusta integroidut teatterityöpajat ovat keino lisätä nuorten yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja työelämätaitoja.

Mitä hyötyä?

Teatterityöpajat auttavat opiskelijoita ryhmäyty- misessä ja he oppivat tuntemaan toisensa paremmin. Työpajat voivat lisätä opiskelijoiden itsetuntemusta ja rohkaista heitä itseilmaisuun. Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmät voivat edesauttaa myös opiskeltavien oppisisältöjen omaksumista. Myös opettaja voi saada työpajoista uusia sisältöä omaan opetukseensa.

Hyviä käytäntöjä

Case

Esimerkkejä teatterityöpajojen harjoitteista

Sosiometrinen jana

Ohjaaja esitti oppitunnin teemaan liittyviä kysymyksiä ja opiskelijat sijoittivat itsensä konkreettisesti luokkaan hahmotellulle janalle. Harjoitetta käytettiin aiheiden omakohtaistamisessa ja keskustelun herättäjänä.

Still-kuvat

Opiskelijat tekivät pienryhmässä kolmen pysäytetyn kuvan sarjoja annetusta aiheesta. Tätä käytettiin kuvaamaan aihealueeseen liittyviä intuitiota, mielipiteitä ja päätelmiä.

Varjoteatteri

Opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat kuvaama-aidon tunnilla varjoteatteriesityksiä. Myös ryhmien hiljaisemmat opiskelijat osallistuivat innokkaasti ryhmätyöskentelyyn.

Lisätietoa

[Tikkurilan Teatteri- ja Sirkuskoulu](#)

Hyviä käytäntöjä

Tapahtumajärjestämisen työpajat ammatillisissa oppilaitoksissa

SAKU ry toteutti osana Combo-hanketta yhteistyössä toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa työpajoja, joissa suunniteltiin paikallisia kulttuuri- ja liikuntatapahtumia yhdessä tutoreiden ja muiden opiskelijoiden kanssa. Hankkeen aikana järjestettiin yhteensä 35 työpajaa kahdeksassa oppilaitoksessa.

Kenelle?

Tapahtumajärjestämisen työpajat on suunnattu ammatillisille opiskelijoille. Työpajat voi liittää osaksi tutor-, opiskelijakunta- tai asuntolatoimintaa. Konseptia voi soveltaa myös muussa nuorten kanssa tehtävässä toiminnassa.

Mitä tapahtumajärjestämisen työpajat ovat?

Tapahtumajärjestämisen työpajassa suunnitellaan opiskelijoiden kanssa paikallinen kulttuuri- tai liikuntatapahtuma omassa oppilaitoksessa. Tavoitteena on toteuttaa tapahtuma, joka ei vaadi suuria resursseja ja jonka järjestäminen onnistuu opiskelijoilta.

Työpajat ovat 1–3-osaisia, ja yksi työpaja kestää 2–4 tuntia. Työpajan vetäjinä toimivat SAKU ry:n työntekijä ja oppilaitoksen yhteyshenkilö. Vetäjänä voi toimia myös asuntolaohjaaja, tutortoiminnasta vastaava tai opiskelijakuntatoimintaa ohjaava henkilö. Opiskelijat päättävät aluksi, haluavatko he liikunta- vai kulttuuriteemaisen työpajan. Työpajan vetäjä miettii ennakkoon idea-aiheita, joiden avulla tapahtuman suunnittelussa päästään opiskelijoiden kanssa nopeasti vauhtiin. Tapahtuman järjestämisen perusteet kuuluivat työpajan sisältöihin.

Mitä hyötyä?

Tapahtumajärjestämisen työpajat lisäävät opiskelijoiden osallisuutta ja sitouttavat oppilaitoksen toimintaan. Työpajoissa nuoret oppivat suunnittelemaan ja toteuttamaan tapahtumia.

Tapahtumajärjestämisen työpajoissa nuoret itse suunnittelevat tapahtuman omaan oppilaitokseensa.

Hyviä käytäntöjä

Mitä opittiin?

- On tärkeää herättää innostus paikallisten tapahtumien toteuttamiseen: pienelläkin panostuksella voi luoda hyvää mieltä oppilaitokseen!
- Innokas ja aktiivinen työpajan vetäjä edesauttaa onnistuneen tapahtuman rakentamisessa. Oppilaitoksen ulkopuolinen ohjaaja voi olla hyvä ratkaisu aika- ja resurssipulassa.
- Opiskelijat saivat työpajassa hyvää kokemusta vastuunjaosta, yhteistyöstä ja erilaisen osaamisen hyödyntämisestä. Opiskelijoiden osaamisen hyödyntäminen lisää myös heidän sitoutumistaan ja vähentää oppilaitoksen henkilöstön työmäärää.
- On hyvä panostaa tapahtumaan suunnitteluun, markkinointiin ja aikatauluttamiseen.
- Tärkeää on nivoa työpajat ja tapahtumat tiiviisti osaksi oppilaitoksen arkea, jotta ne eivät jää irralliseksi toiminnaksi.

Lisätietoa

Tapahtumien toteuttamiseen saa tukea ja ideoita [SAKU ry:ltä](#).

Paikalliset kulttuuri- ja liikuntatapahtumat pähkinänkuoressa

SAKU ry:n koordinoima valtakunnallinen SAKUstars-kilpailu on kulttuurikilpailu kaikille ammattiin opiskeleville. Tapahtumajärjestämisen työpajoilla on haluttu aktivoida oppilaitosten kulttuuritoimintaa pienempimuotoisten paikallisten kulttuurikilpailujen ja -tapahtumien avulla ja saada lisää SAKUstars-henkisiä tapahtumia oppilaitosten arkeen. Kulttuuripajassa voi toteuttaa esimerkiksi talentshown, Taidetta tunnissa -tapahtuman, valokuvauspäivän tai muoti- tai musiikinäytöksen.

Paikalliset SAKUsports-tapahtumat voivat puolestaan olla erilaisia liikunnan teemapäiviä, kuten salibandyturnaus tai tapahtumia,

jotka liittyvät [Ammattiosajaan liikunta-vuoteen](#). Liikuntatapahtuman voi suunnitella esimerkiksi osaksi syksyn liikuntapäivää tukemaan opiskelijoiden ryhmäytymistä.

Kaikki tapahtumat toteutetaan opiskelijajavoin. Tapahtuman suunnittelu ja järjestäminen on mahdollista kytkeä osaksi eri alojen opintoja.

LUE LISÄÄ:

Airila, Ågren & Mantila-Savolainen (2018) **Opiskelijat mukaan! Vinkkejä oppilaitostapahtumien järjestämiseen.** Työterveyslaitos, Helsinki.

Vamiastars-talentkilpailu toi kulttuuria oppilaitoksen arkeen

Vaasan ammattiopisto Vamian opiskelijat järjestivät tammikuussa 2017 [Vamiastars](#)-talentkilpailun osana opintojaan. Media-assistenttiopiskelijat suunnittelivat mainosjulisteet, huolehtivat tapahtuman markkinoinnista, valokuvasivat ja videoivat tapahtuman. Turva-alan opiskelijat vastasivat tilajärjestelyistä sekä yleisön ohjaamisesta paikalle. Lähihoitajaopiskelijoiden vastuulla oli ensiapu. Juontajina toimineet opiskelijat esittelivät tuomarit ja kertoivat kilpailun säännöistä ja palkinnoista. Juontajat myös haastattelivat esiintyjiä.

Vamiastarsissa kilpaili 13 opiskelijaa, joille tuomarit antoivat kannustavaa palautetta. Suuri joukko ammattiopiston opiskelijoita seurasi kilpailua. Kaikilla läsnäolijoilla oli mahdollisuus laulaa karaokea. Media-assistentit huolehtivat karaokelaitteistosta ja värivaloista. Tapahtuma sai hyvää palautetta erityisesti siitä, että opiskelijat saivat osoittaa osaamistaan, joka ei muuten tule oppilaitoksessa näkyvästi esille.

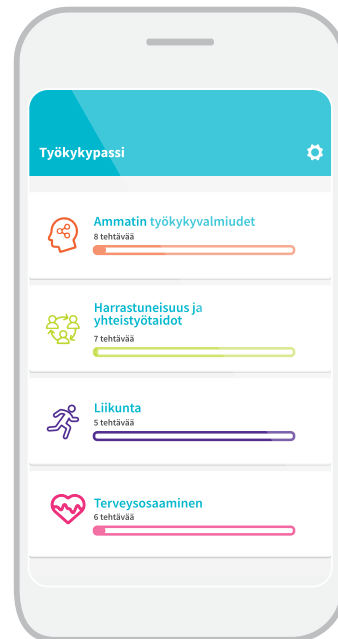
Hyviä käytäntöjä

Työkykypassi-ohjelmisto työelämävalmiuksien ja työkyvyn vahvistamisen tukena

Työkyvyn ylläpito kuuluu ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteisiin. Ammattiin valmistuva ja työelämään siirtyvä nuori tarvitsee keinoja omasta hyvinvoinnistaan ja työkyvystään huolehtimiseen. Ammatillisen koulutuksen aikana tulisikin vahvistaa sellaisia asenteita ja taitoja, jotka suojaavat työkykyä uhkaavilta tekijöiltä työuran aikana. Combo-hankkeessa kehitettiin Ammattiosaajan työkykypassiin opiskelijan mobiilisovellus ja opettajan web-käyttöliittymä.

Kenelle?

Ammattiosaajan työkykypassin mobiilisovellus on suunnattu toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa oleville opiskelijoille. Opettajat voivat hyödyntää Työkykypassi-ohjelmistoa opetuksen työvälineenä.

Mikä Työkykypassi-ohjelmisto on?

Työkykypassi-ohjelmisto muodostuu opiskelijan mobiilisovelluksesta ja opettajan web-käyttöliittymästä. Mobiilisovellus sisältää tehtäväosioita Ammattiosaajan työkykypassi -opintokokonaisuudesta. Tehtävät liittyvät ammatin työkykyvalmiuksiin, terveysosaamiseen, liikuntaan, harrastuneisuuteen ja yhteistyötaitoihin. Tehtävien tarkoituksena on johdatella opiskelijat työkykyä tukevien keinojen tunnistamiseen ja käyttöönottoon sekä työpaikalla että vapaa-aikalla. Tehtäviä voi suorittaa ammatillisten aineiden, liikunnan ja terveystiedon tunneilla. Osan tehtävistä voi tehdä myös työharjoittelupaikalla tai itseopiskeluna.

Opettajalla on oma web-käyttöliittymä Työkykypassi-ohjelmistoon. Käyttäjäksi voi rekisteröityä maksuttomasti osoitteessa: <http://tyokykypassi.net>. Web-käyttöliittymän avulla opettaja voi

luoda työkykypassiryhmiä, seurata opiskelijoiden suorittamia tehtäviä ja antaa niistä palau-

Työkykypassi-sovellus on maksuton työkalu työelämä- ja työkykytaitojen kehittämiseen.

tetta. Ohjelmiston käytön tueksi opettajille on julkaistu opas (Nykänen ym. 2018).

Mitä hyötyä?

Työkykypassi-ohjelmisto tukee ammattiin valmistuvaa ja työelämään siirtyvä nuorta omasta työkyvystä ja hyvinvoinnista huolehtimisessa. Mobiilisovellus antaa opiskelijoille tietoa mm. työturvallisuudesta, työergonomiasta, oman työskentelyn organisoinnissa ja työkykyä tukevissa elintavoissa. Mobiilisovelluksen tehtäviä suorittamalla on myös mahdollisuus kartuttaa osaamista vapaaehtoiseen, tutkintotodistukseen liitettävään [Ammattiosaajan työkykypassiin](#).

Hyviä käytäntöjä

Case

Opiskelijat Työkykypassi-ohjelmiston prototyyppiä kehittämässä

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu kehitti yhdessä Työterveyslaitoksen, SAKU ry:n ja Stadin ammattiopiston kanssa työkykypassin mobiilisovelluksen ja opettajan web-käyttöliittymän prototyypin. Ammattiosaajan työkykypassi toimi kehittämisen viitekehysenä.

Oppilaitosten opiskelijat osallistuivat vahvasti Työkykypassi-ohjelmiston prototyypin kehittämiseen. Haaga-Helian opiskelijat vastasivat opettajiensa johdolla mobiilisovelluksen konseptin suunnittelusta ja innovoinnista sekä prototyypin teknisestä toteutuksesta. Stadin ammattiopiston AV-alan opiskelijat suunnittelivat sovellukseen visuaalisia elementtejä osana ammatillisia opintojaan. Työterveyslaitos ja SAKU ry tuottivat mobiili-

sovelluksen tekstisisällöt ja osallistuivat ohjelmiston eri osioiden suunnitteluun. Organisaatioiden välistä yhteistyötä tukivat säännölliset tapaamiset, joissa ideoitiin yhdessä ja kehitettiin ohjelmiston sisältöä.

Ohjelmiston prototyypin esitelmä toteutettiin Hyriassa ja varsinaisen pilotointi Omnian ja Stadin ammattiopistoissa. Opiskelijoiden käyttökokemukset dokumentoitiin ja palautteen pohjalta tehtiin suositukset ohjelmiston edelleen kehittämiseksi.

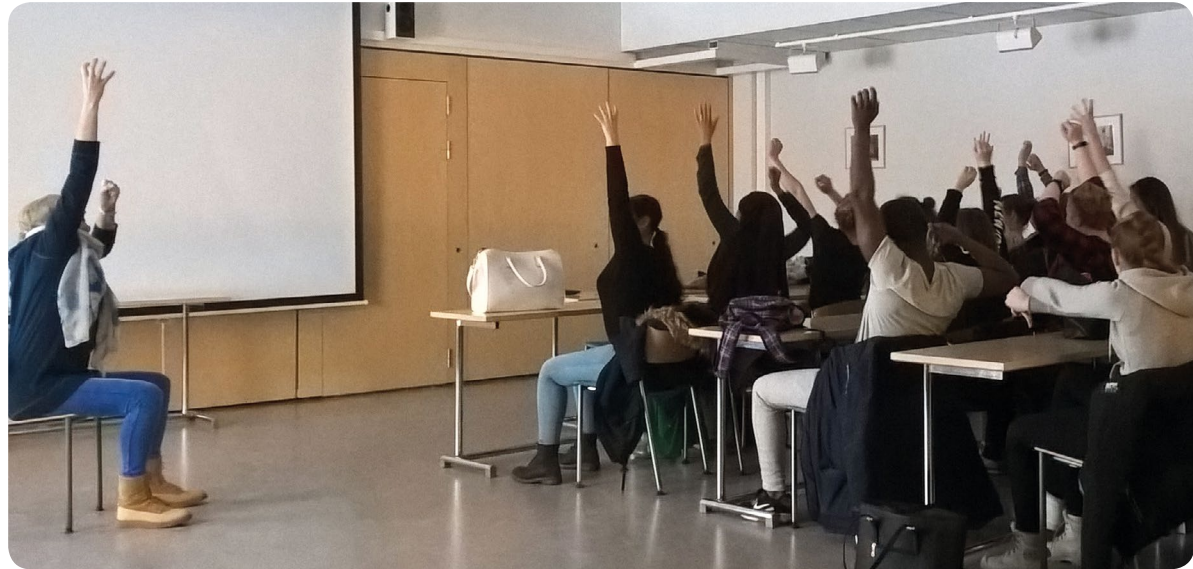
Haaga-Helia ammattikorkeakoulun koordinoimat toimenpiteet hankkeessa muodostivat monivaiheisen kehittämis- ja oppimisprosessin, jossa noudatettiin modernin ohjelmistokehityksen vaiheistusta ja osallistavaa pedagogiikkaa. Asiantuntijoiden ja opiskelijoiden yhteinen oppiminen oli tekemisen keskiössä.

Työkykypassi-ohjelmiston pilottiprojekti vahvisti opiskelijoiden työkykyosaamista

Kahdeksan Stadin ja Omnian ammattiopiston eri alojen opiskelijaryhmää osallistui Combo-hankkeessa Työkykypassi-ohjelmiston pilotointiin keväällä 2017. Jokainen ryhmä teki mobiilisovelluksen tehtäviä viidellä eri oppitunnilla. Työterveyslaitos vastasi ryhmien vetämisestä.

Opiskelijat saivat oppituntien aikana tietoa mm. työturvallisuudesta ja työn laadun parantamisesta, työergonomiasta, ammattiin liittyvistä fyysisistä vaatimuksista sekä opiskelijan omien vahvuuksien ja työelämätaitojen tunnistamisesta. Esimerkiksi turvallisuuskävelytehtävässä opiskelijat oppivat tekemään turvallisuushavaintoja ja tunnistamaan keinoja työturvallisuuden edistämiseksi omalla ammattialallaan. Opiskelijat pohtivat myös, miten jokainen voi vaikuttaa työympäristön turvallisuuteen mm. huolehtimalla siisteydestä ja kiinnittämällä huomiota koneiden, laitteiden ja työvälineiden kuntoon. Työelämätaidot-tehtävässä opiskelijat pääsivät puolestaan tunnistamaan

omia taitoja ja vahvuuksia, jotka auttavat menestymään työelämässä. Taukoliikuntatunti viritteli opiskelijat pohtimaan oman fyysisen kunnon merkitystä tulevassa ammatissa. Lisäksi opiskelijat saivat tietoa oman kunnon huolehtimisen tärkeydestä työturvallisuuden, työn sujuvuuden ja työhyvinvoinnin kannalta.

Opiskelijoiden arviot Työkykypassi-mobiilisovelluksen hyödyistä olivat lupaavia. Opiskelijat koki-

vat myös, että heidän työelämätaitonsa vahvistuivat. Opiskelijat oppivat tunnistamaan ja kuvaamaan omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä miettimään omalla ammattialalla tarvittavia ominaisuuksia myös työnantajan näkökulmasta. Myös opettajien arviot ohjelmistosta opetuksen apuvälineenä olivat myönteisiä. (ks. tarkemmin koetusta hyödyistä luvusta 3.2).

Mobiilisovellus tukee ammattiin opiskelevan hyvinvointia

Työelämän muutokset edellyttävät uudenlaisia työelämätaitoja ja valmiuksia. Kehitteillä oleva mobiilisovellus motivoi ja ohjaa ammattiin opiskelevia nuoria huolehtimaan terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Samalla heidän työelämävalmiutensa karttuvat.

Ammattiosaajan työkykypassin mobiilisovellusta kehitetään Työterveyslaitoksen koordinoimassa Combo-hankkeessa. Sovellus sisältää osallistavia tehtäviä, joita opiskelija voi tehdä opettajan johdolla ammatillisen koulutuksen oppitunneilla sekä itsenäisesti vapaa-ajalla.

Tehtävät liittyvät muun muassa työergonomiaan, työturvallisuuteen, omaa työkykyä edistävään liikuntaan, ravitsemukseen, harrastuneisuuteen ja yhteistyötaitoihin. Tehtäviä voi hyödyntää esimerkiksi ammatillisten oppiaineiden tai liikunnan opetuksessa.

Esimerkiksi turvallisuuskävelytehtävässä opiskelijat osallistetaan työ- ja oppilaitosympäristön havainnointiin ja kehittämiseen. Tehtävän aikana he kiertävät oppilaitoksen yhteisissä tiloissa, työsaleissa ja opetustiloissa.

Mobiilisovellus ohjaa nuoria havainnoimaan työturvallisuutta valokuva- ja arviointitehtävien avulla. Tehtävässä nuoret pohtivat myös keinoja työ- ja opiskeluympäristön kehittämiseen. Näin nuoria kannustetaan aktiivisuuteen ja vuorovaikutukseen oppilaitosyhteisössä sekä myöhemmin työyhteisöissä.

Mobiilisovellusta on kehitetty Työterveyslaitoksen, SAKU ry:n, Haaga-Helian ammattikorkeakoulun ja Stadin ammattiopiston yhteistyönä. Sovellusta testataan parhaillaan kahdessa ammatillisessa oppilaitoksessa. Mobiilisovellusta täydentää opettajan web-sovellus, jonka kautta opettaja voi esimerkiksi antaa palautetta opiskelijalle.

Ensimmäiset arviot mobiilisovelluksen hyödyistä ovat lupaavia. Mobiiliteknologian hyödyntäminen näyttää lisäävän opiskelijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja tarjoaa mahdollisuuden erilaisen oppimisympäristöjen hyödyntämiseen.

Opettajien ensimmäiset arviot sovelluksesta opetuksen pedagogisena apuvälineenä ovat olleet myönteisiä. Heidän mukaansa mobiilisovelluksen käyttö lisää nuorten osallisuutta, innostusta ja motivaatiota opiskeluun.

Nämä myönteiset kokemukset luovat hyvän pohjan mobiilisovelluksen jatkokehittämiseksi, mikä mahdollistaisi sovelluksen levittämisen valtakunnallisesti.

Mikko Nykänen & Auli Airila

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 27.3.2017

Hyviä käytäntöjä

Nuoret aktiivisina toimijoina

Kaikissa nuorille suunnatuissa toiminnoissa on tärkeää, että nuoret ovat itse aktiivisia toimijoita suunnitellun toiminnan tai palvelun kaikissa vaiheissa. Näin toiminnasta saadaan nuorten näköistä ja kiinnostavaa.

Vinkejä nuorten osallistamiseen

- Hanki tietoa siitä, mitä nuoret ajattelevat toiminnasta / palveluista / kehittämistä koskevasta asiasta. Tiedonkeruumuotoina voit käyttää esimerkiksi kyselyitä, verkkokeskusteluja tai haastatteluja.
- Määrittele toiminnan tavoitteet alusta alkaen kartoittamalla nuorten tarpeita ja toiveita.
- Ota nuoret mukaan toiminnan ideointiin ja suunnitteluun. Hyödynnä tilanteita ja paikkoja, jotka ovat osa nuorten arkea ja ajanviettoa (esim. oppilaitokset, nuorisotalot, kirjastot, harrastuspaikat, kauppakeskukset).
- Hyödynnä eri nuorisotoimijoiden osaamista toiminnassa.
- Tarjoa nuorille mahdollisuus olla mukana myös toteuttamassa toimintaa.
- Määrittele toiminnan arvioinnin ja onnistumisen kriteerejä yhdessä nuorten kanssa.
- Hyödynnä nuorten omaa osaamista ja verkostoja kaikissa vaiheissa ja pidä kynnyks osallistumiseen matalana.

(Lähde: Airila ym. 2016, 22)

Nuoret videotuotantoprojektin tekijöinä

Osana Combo-hankkeen viestintäkampanjaa tuotettiin YouTube-videoita, joiden tavoitteena oli tukea nuorten työelämätaitojen vahvistumista ja Työkykypassi-ohjelmiston (ks. luku 1.7) lanseerausta. Koska videoissa tähdättiin nuoria kiinnostavaan ilmaistapaan, haettiin tekijöiksi ammatillisen koulutuksen opiskelijoita.

Videotuotannon toteuttajiksi valittiin Tampereen seudun ammattiopisto Tredun audiovisuaalisen linjan opiskelijaryhmä, joka työskenteli projektissa yhdessä Työterveyslaitoksen kanssa. Nuoret tekivät projektin osana opintojaan. He osallistuivat käsikirjoitusten ideointiin ja kirjoittamiseen, suunnittelivat ja toteuttivat kuvaukset itsenäisesti sekä editoivat videot levitysvalmiiksi.

Yhteistyö oli kaikille osapuolille innostavaa ja palkitsevaa. Nuoret olivat motivoituneita toteuttamaan aidon työelämäprojektin. Projektissa opiskelijat pääsivät hyödyntämään ja kehittämään omaa ammatillista osaamistaan sekä vahvistamaan työelämätaitojaan. Yhdessä suunnittelu ja

Kuva: Janina Virtanen

tekeminen, yhteiset palaverit, aikatauluista sopiminen ja tilajärjestelyt edellyttivät mm. sujuvia tiimityötaitoja, organisointikykyä ja vastuunottoa. Yhteistyö oli antoisa oppimiskokemus myös projektiin osallistuneille Työterveyslaitoksen työntekijöille.

Yhteistyön tuloksena syntyi neljä videota. Videoissa seikkailee fiktiivinen hahmo, ammattitaidon personal trainer ”Matti Laine”, joka antaa vinkkejä mm. työturvallisuuteen sekä hyvän työilmapiirin rakentamiseen.

Katso [Matti Laine -videot](#) YouTubesta!

- Matti Laine työturvallisuuden vyöhykkeellä
- Matti Laine ja lupa moikata
- Matti Laine – Kun laput eivät riitä
- Matti Laine – Älä odota kahdesti

Hyviä käytäntöjä

Verkostot haltuun!

Nuorten parissa toimivat asiantuntijat ja organisaatiot tekevät entistä enemmän myös toimialarajat ylittävää yhteistyötä. Tämän työn tueksi julkaisimme oppaan [Verkostot haltuun: ideoita toimialarajojen ylittämiseen nuorisotyössä](#). Opas pohjautuu Combo-hankkeessa tehtyyn sähköiseen kyselyyn, johon osallistui lähes 600 nuorten parissa toimivaa asiantuntijaa.

Kenelle?

Opas on tarkoitettu nuorten parissa toimiville kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisoalan toimijoille, oppilaitoksille, järjestötoimijoille ja työelämätahoille, jotka haluavat uusia ideoita verkostoitumiseen.

Mitä hyötyä?

Verkostomaisella yhteistyöllä nuoret tavoitetaan paremmin ja heidät voidaan ohjata oikean palvelun / toiminnan pariin. Hyvä verkostomainen yhteistyö myös tukee ja vahvistaa nuorten osallisuutta ja antaa paremmat edellytykset nuorten monialaiseen tukemiseen. Toimialarajat ylittävä yhteistyö antaa uusia ideoita myös omaan työhön.

Miten toimia verkostoissa?

Verkostoissa toimiminen perustuu verkoston osapuolten yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja päämääriin. Sitoutuminen verkoston toimintaan on tärkeää. Verkostotyö on vaikuttavampaa, jos verkoston toiminta nivoutuu osaksi oman organisaation toimintasuunnitelmaa ja strategiaa. Verkostoyhteistyö vaatii yleensä koordinoivan tahon, jonka kautta yhteistyötä eri toimijoiden välille on helpompi käynnistää ja ylläpitää.

Vinkkejä verkostoissa toimimiseen

- Sopikaa eri toimijoiden rooleista ja vastuista: Mitä eri osapuolilta odotetaan?
- Sopikaa verkoston koordinoinnista.

- Verkostossa perinteinen ylhäältä-alas johtaminen ei toimi, koska työtä tehdään rinnakkain. Pyrkikää luotsaavaa johtamistyyliin.
- Rakentakaa luottamukselliset suhteet verkoston eri toimijoiden välille ja olkaa kukin luottamuksen arvoisia.

- Kiteyttäkää toiminnan päämäärä: mitä tavoittelemme? Yhteistyön sujuvuutta edesauttaa se, että ymmärretään ja sallitaan eri osapuolten erilaiset tavat toimia.
- Pyrkikää pysymään sovitussa aikataulussa. Verkostossa heijastusvaikutukset ovat isoja. Varautukaa myös muutoksiin ja yllätyksiin.

(Vinkit M. Janhonen, lähde: Airila ym. 2016, 11)

Yhdessä tekemällä nuorten osallisuuden, työelämävalmiuksien ja hyvinvoinnin edistäminen on vaikuttavampaa!

Hyviä käytäntöjä

Case

Työpajasta ideoita yhteistyöhön

Millaista on yhteistyö nuorten osallisuutta, työelämävalmiuksia ja työllisyyttä edistävien tahojen välillä? Mitkä ovat yhteistyön suurimmat haasteet? Miten yhteistyötä voidaan edistää? Näihin kysymyksiin haettiin vastauksia Combo-hankkeen työpajassa alkuvuonna 2016. Työpajan tavoitteena oli luoda ehdotuksia uusien toimintatapojen ja yhteistyön lisäämiseksi nuorten parissa toimivien tahojen välille. Työpaja kokosi yhteen monialaisen joukon nuorten parissa toimivia asiantuntijoita mm. kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisotalta sekä järjestöistä. Työpajaan osallistui yhteensä 32 henkilöä.

Mitä saatiin aikaan?

- Yhteistä ymmärrystä yhteistyön nykytilasta ja kehittämistarpeista
- Uutta tietoa erilaisista toimijoista ja yhteistyön mahdollisuuksista
- Uusia ideoita nuorten tukemiseksi
- Idea yhteisestä keskustelu- ja tiedonjakoalustasta, jonka Työterveyslaitos työpajan jälkeen loi Facebookiin.

Verkostot nuorten työelämävalmiuksien kartuttamisen tukena

Nuorten työelämävalmiuksien vahvistaminen on noussut keskeiseksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi. Hyvät työelämätaidot ja -valmiudet sujuvoittavat nuorten tietä koulusta töihin. Sujuvat ja nopeat siirtymät työelämään on asetettu myös hallitusohjelman tavoitteeksi. Miten nuorten työelämävalmiuksia ja -taitoja voisi sitten edistää? Tähän tarvitaan nuorten parissa toimivien tahojen – oppilaitosten, vapaa-ajantoimijoiden sekä työelämätoimijoiden – välistä saumatonta yhteistyötä. Uskon, että monialaisten verkostojen avulla voidaan vahvistaa nuorten valmiuksia kohti työelämää.

Mutta millaista on tämänhetkinen yhteistyö niiden tahojen välillä, jotka tavoittelevat nuorten parempia työelämävalmiuksia ja työllistymistä? Mitkä ovat tämänhetkisen yhteistyön suurimmat haasteet? Miten eri toimijoiden välistä yhteistyötä voidaan edistää? Näihin kysymyksiin haettiin vastauksia Työterveyslaitoksen Combo-hankkeen tammikuussa toteuttamassa verkkokyselyssä, joka oli suunnattu nuorten parissa toimiville asian-

tuntijoille. Kyselyyn vastasi lähes 600 nuorten parissa toimivaa asiantuntijaa tai nuorta.

Kyselyssä tulokset osoittivat, että yhteistyötä eri tahojen välillä tulee lisätä. Tämän hetkinen yhteistyö nähtiin sirpaleisena ja osin päämäärättömänä. Yhteistyön tulisi olla tavoitteellisempaa. Myös kasvokkaista vuorovaikutusta kaivattiin, pelkkää verkossa toimimista ei nähty riittävänä. Samaten tuotiin esille tarve uusille ja kokeilevillekin yhteistyömuodoille: työelämän muutokset edellyttävät uusia keinoja myös nuorten työelämävalmiuksien edistämiseen.

Kyselyssä nuorten työelämävalmiuksien ja työllistymisen edistämisen keinoista eniten puhuttiin nuorille suunnatuista koulutuksista ja valmennuksista sekä työelämään tutustumisesta esimerkiksi yritysvierailujen muodossa. Myös erilaiset työelämävierailijat kouluissa ja nuorisotaloilla, nuorten työpajatoiminta sekä yrittäjyyteen kannustaminen tuotiin esiin. Vastaajien mukaan kesätyöt ja itsetuntemuksen lisääntyminen ovat nuorille hyödyllisimpiä työelämävalmiuksien kartuttamisen kannalta.

Kaiken työelämävalmiuksia vahvistavan toiminnan osalta kyselyssä tuotiin vahvasti esille nuor-

Blogi

ten mielipiteiden ja ideoiden aito hyödyntäminen uusia yhteistyömuotoja suunniteltaessa. Nuorille suunnatuissa toimintamuodoissa olisi hyvä huomioida niiden vuorovaikutuksellisuus ja kokemuksellisuus. Toiminnan rakenteiden tulisi olla kevyitä ja joustavia – sellaisia, joihin nuorten on helppo tulla mukaan.

Nuorten työelämävalmiuksien kehittämisessä olennaista on uusien yhteistyömuotojen sisäänrakentaminen nuorten olemassa oleviin toimintaympäristöihin. Keskeistä on pyrkiä liittämään uudenlaiset yhteistyön muodot osaksi kunkin organisaation toimintaa, jotta toiminnasta tulee pysyvää ja vaikuttavaa, ja joka voi siten heijastua nuorten osallisuuteen ja hyvinvointiin. Uskotko sinä pystyväsi omassa työssäsi tarttumaan tähän haasteeseen nuorten työelämävalmiuksien edistämiseksi?

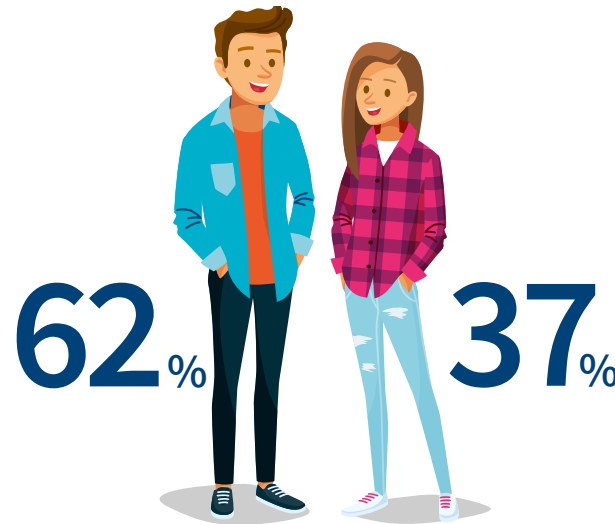
Auli Airila

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 30.3.2016

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Tausta

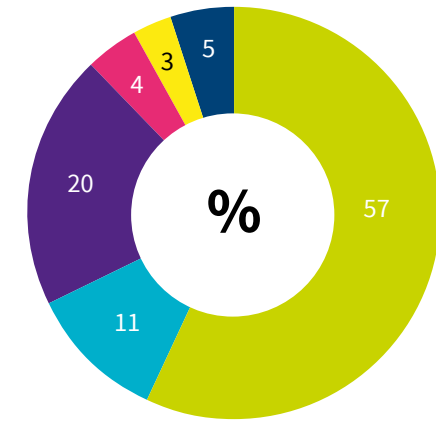
Toteutimme osana Combo-hanketta kyselytutkimuksen kahdessa pääkaupunkiseudun toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksessa vuonna 2016 ja 2017. Kyselyn tavoitteena oli selvittää ammatillisten opiskelijoiden osallisuuden, työelämävalmiuksien ja hyvinvoinnin tilaa. Kysely sisälsi kysymyksiä opiskelijoiden vapaa-ajan toiminnasta ja harrastuksista, työelämätaidoista ja erilaisista hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Tutkimuksen suunnittelusta, aineistonkeruusta ja tulosten raportoinnista vastasivat Työterveyslaitoksen tutkijat.

Kyselyyn vastaajat

Kyselyyn osallistui vuonna 2016 yhteensä 2200 opiskelijaa, joista 62 % oli miehiä (n=1356) ja 37 % naisia (n=804). Kysely toteutettiin oppilaitoksissa. Vastaajista 80 % (n=1687) oli suomalaistaustaisia, 13 % (n=278) ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia sekä 6 % (n=135) toisen sukupolven maahanmuuttajia. Yli puolet (60 %, n=1317) vastaajista oli ensimmäisen vuoden opiskelijoita,

toisen vuoden opiskelijoita oli 27 % (n=593) ja kolmannen vuoden opiskelijoita 12 % (n=256). Seurantakysely toteutettiin vuonna 2017. Seurantakyselyyn oli mahdollista vastata paperilomakkeella tai sähköisesti. Vuoden 2017 kyselyyn osallistui yhteensä 1144 henkilöä, joista 901 oli vastannut myös vuonna 2016. Tässä raportissa aineistona on pääasiassa vuonna 2016 kyselyyn vastanneiden 15–29 -vuotiaiden opiskelijoiden osa-aineisto (n=2111, keski-ikä 19 v).

57	Tekniikan ja liikenteen ala	(n=1207)
20	Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	(n=238)
11	Sosiaali, terveys- ja liikunta-ala	(n=410)
4	Kulttuuriala	(n=90)
3	Luonnontieteiden ala	(n=57)
5	Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	(n=109)

Kuva 1. Vastaajien taustatietoja.

Avartavaa tiedonkeruuta ammattioppilaitoksissa

Combo-hankkeen kautta saimme mielenkiintoisen mahdollisuuden päästä tutustumaan ammattioppilaitosten maailmaan. Teimme kevään aikana toisen asteen opiskelijoiden parissa aineistonkeruuta, jolla selvitetään opiskelijoiden kokemuksia osallisuudesta, hyvinvoinnista ja työelämävalmiuksista. Vaikka käynnit ovat olleet lyhyitä ja tilanteet arjesta poikkeavia, on yhteensä liki 150 ryhmän kiertäminen antanut uudenlaisia näkökulmia ammattioppilaitosmaailmasta. Kaiken kaikkiaan olemme tavanneet lähes 150 opettajaa ja 900 opiskelijaa.

Ammattioppilaitosmaailma on näyttäytynyt meille monenkirjavana paikkana. Ryhmät ovat varsin heterogeenisiä – suuria eroja on niin koulutusalojen sisällä kuin välilläkin. Etukäteen ei ole voinut tietää minkälainen ryhmä on vastassa: suostuvatko kaikki vastaamaan, millaisia mietteitä ja huomioita kyselyn kysymykset herättäisivät ryhmässä ja kuinka moni opiskelijoista olisi edes paikalla.

Kohtaamiset ovat olleet positiivisia. Opettajat ovat mahdollistaneet tiedonkeruun sujuvuuden, tiedonkeruuajkojen sopiminen on ollut suhteellisen vaivatonta ja meidät on otettu hyvin vastaan. Opiskelijat ovat ymmärtäneet kyselyn tärkeyden ja vastanneet kyselyyn, jos eivät aina mielellään, niin ainakin velvollisuudentunteesta. Paperinen monisivuinen kyselylomake ei ole lannistanut opiskelijoita, vaikka käytetty kielikään ei aina olisi ollut se itselle tutuin. Lämmöllä ajattelemme erityisesti niitä vastaajia, jotka ovat halunneet vastata kyselyyn, vaikka siinä olisi mennytkin eri syistä tuplasti aikaa kuin muilla ryhmän opiskelijoilla.

Pääosa ammattioppilaitosten opiskelijoista on nuoria, nuorimmillaan 16-vuotiaita. Nuoret ovat vasta oppimassa asioita, ja monet asiat, jotka ovat meille itsestään selviä, eivät ehkä ole sitä vielä heille. Lomakkeessa käytetyt sanat aiheuttivat välillä kummastusta ja ihmettelyä. Sen lisäksi, että autoimme tarvittaessa hankalien sanojen ja lauseiden kanssa, myös nuoret itse auttoivat toinen toisiaan. Tämä kertoo hyvästä ja vahvasta ryhmähengestä.

Blogi

Ryhmähengen ja -dynamiikan kannalta myös opettajilla on iso merkitys. On ollut hieno huomata, että monessa ryhmässä opiskelijoiden suhde opettajaan on mutkaton. Luottamuksellinen ja hyvä suhde on tärkeä, sillä opettajan on sekä pystyttävä tarjoamaan oman ammattialansa tietoja ja taitoja että oltava kasvattaja, joka auttaa nuorta elämässä eteenpäin. Työ ei ole helppoa, sillä opiskelijaryhmiin kuuluu erilaisia nuoria, joiden yksilölliset tavat oppia ja osallistua yhteiseen toimintaan vaihtelevat.

Onkin ollut kiinnostavaa seurata ammattioppilaitosmaailmaa kevään aikana, sillä olemme saaneet uusia näkökulmia järjestelmästä, nuorten hyvinvoinnista ja osallisuudesta. Odotamme innolla Combo-hankkeen tuloksia nuorten työelämätaitojen kehittämisestä sekä hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Essi Helin ja Saana Palamaa

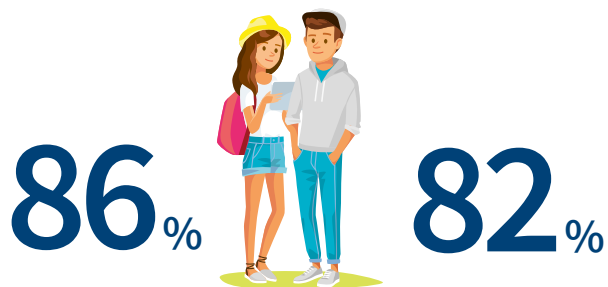
Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 1.6.2016

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Vapaa-aika ja harrastukset sekä ystävät

Liikunta- ja kulttuuriharrastusten tiedetään vaikuttavan oppimiskykyyn, fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä terveyteen. Säännölliset harrastukset edistävät myös nuorten osallisuutta, mahdollisuutta tutustua uusiin ihmisiin sekä vahvistavat heidän ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojaan. Liikunta on tärkeää myös opiskelukyvyyn kannalta. Myös hyvät sosiaaliset suhteet myös vahvistavat nuorten hyvinvointia (esim. Vuokila-Oikkonen & Läksy 2012). Osana Combo-hanketta selvitimme ammatillisten opiskelijoiden vapaa-ajanviettoa, harrastuksia ja toimintaympäristöjä sekä ystävyysuhteita.

Valtaosalla nuorista on jokin harrastus*

Kuva 2. Nuorten harrastaminen.

Harrastusten top5*

Miehet

1.	Pelaaminen tietokoneella, pelikonsolilla tai älypuhelimella	76 %
2.	Liikunta	72 %
3.	Musiikki (soittaminen tai laulaminen)	16 %
4.	Valo- tai videokuvaus	14 %
5.	Käsityöt (pienoismallit, ompelu, neulominen, virkkaaminen, nikkarointi, tuunaus)	7 %

Naiset

1.	Liikunta	65 %
2.	Pelaaminen tietokoneella, pelikonsolilla tai älypuhelimella	39 %
3.	Valo- tai videokuvaus	39 %
4.	Musiikki (soittaminen tai laulaminen)	26 %
5.	Piirtäminen, maalaus tai kuvataiteet	18 %

*liikunta- tai kulttuuriharrastus, jota harrastaa vähintään kerran viikossa

Aiemmat tutkimukset (esim. Luopa ym. 2014; Väyrynen ym. 2009) osoittavat, että erityisesti ammatilliset opiskelijat liikkuvat huolestuttavan vähän. Myös Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely (2017) osoittaa, liikunnan harrastaminen lähes päivittäin on vähäisempää ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla tytöillä (30 %) ja pojilla (33 %) kuin lukiolaisilla (tytöt 38 %, pojat 44 %). Tutkimukseemme osallistuneille nuorilla naisilla liikunta oli yleisin harrastus. Miehillä suosituin harrastus, jota he harrastavat vähintään kerran viikossa, oli tietokone- ja mobiilipelit, joiden pelaaminen oli heillä niukasti suosituempaa kuin liikunnan harrastaminen (76 % vs. 72 %). Kuitenkin aineistomme miehet (34 %) harrastivat liikuntaa päivittäin tai lähes päivittäin useammin kuin naiset (22 %).

Vapaa-ajan harrastukset tarjoavat nuorille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja irtiottoon opiskelusta. Aina nuoret eivät kuitenkaan ole tietoisia erilaisista lähiympäristönsä harrastusmahdollisuuksista. Esimerkiksi Kouluterveyskyselyn (2017) mukaan ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä ainoastaan 46 % ja pojista 58 % oli täysin samaa tai samaa mieltä siitä, että he tietävät asuinalueensa nuorille suunnatuista harrastusmahdollisuuksista. Tiedon tarjoaminen

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

nuorille erilaisista harrastusvaihtoehdoista olisi-kin tärkeää. Tähän tarkoitukseen voi hyödyntää esimerkiksi luvussa 1.3 kuvattua harrastekirjastoja. Myös liikunta- ja kulttuurijärjestöjen ja oppilaitosten välisellä yhteistyöllä harrastustoimintaa voi tuoda lähelle nuoria (ks. luku 1.6).

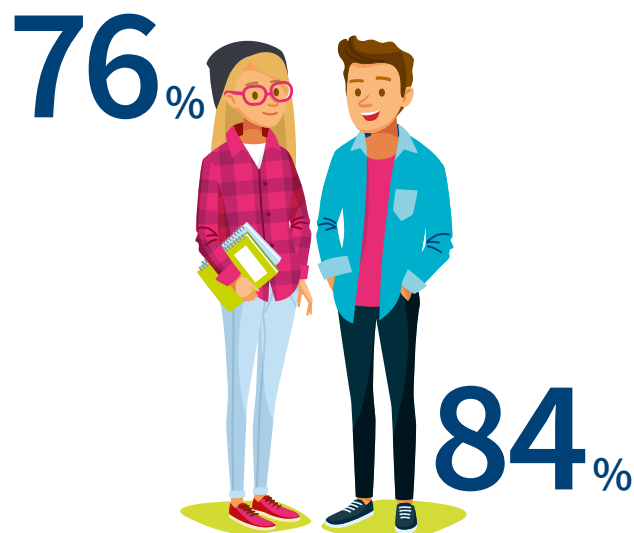
Vapaa-ajan toiminta ja harrastukset tarjoavat nuorille myös otollisia areenoita sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitoon. Ystäviä tavataan myös muualla kuin organisoiduissa harrastuksissa. Tutkimuksemme osallistuneet nuoret vietti-

Kuva 3. Suosituimmat kodin ulkopuoliset vapaa-ajan viettopaikat. **1. kaupungin pihat, puistot & urheilukentät** **2. kavereiden kodit** **3. ostos- ja kauppakeskukset.**

vät kodin ulkopuolella eniten aikaa kaupunkien pihilla, puistossa, urheilukentillä, kavereiden kodeissa sekä ostos- ja kauppakeskuksissa. Enemmistö myös koki, että heillä on riittävästi ystäviä.

Valtaosa nuorista kokee, että heillä on tarpeeksi ystäviä.*

* Samaa mieltä -vastaukset.

Naisista 5 % ja miehistä 4 % on eri mieltä väittämän kanssa.

Kuva 4. Nuorten kokemuksia ystävyysuhteistaan.

Valtaosalla tutkimuksemme osallistuneilla nuorilla oli jokin liikunta- tai kulttuuriharrastus, jota hän harrasti vähintään kerran viikossa. Vastanneiden joukossa oli kuitenkin myös nuoria, joilla ei ollut yhtään säännöllistä harrastusta. Miehistä oli enemmän niitä, jotka ilmoittivat ainoaksi säännölliseksi harrastukseksi (eli vähintään kerran viikossa harrastamisen) pelaamisen tietokoneella, pelikonsolilla tai mobiililaitteella (miehet 14 %, naiset 4 %). Pelaaminen oli ylipäätään miehillä yleisin säännöllinen harrastus. Nuoria olisi hyvä rohkaista ja tukea omannäköisiin harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. Vapaa-ajalla ja harrastuksilla keskeinen rooli nuorten sosiaalisten suhteiden ja itsensä kehittämisen näkökulmista. Harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit sitouttavat nuoria osaksi yhteisöjä ja yhteiskuntaa, he pääsevät kehittämään tietojansa ja taitojaan sekä osallistumaan ja vaikuttamaan. Harrastukset, vapaaehtoistoiminta ja muu vapaa-ajan toiminta vahvistavat myös tärkeitä työelämässä tarvittavia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja.

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Työelämätaidot ja -valmiudet

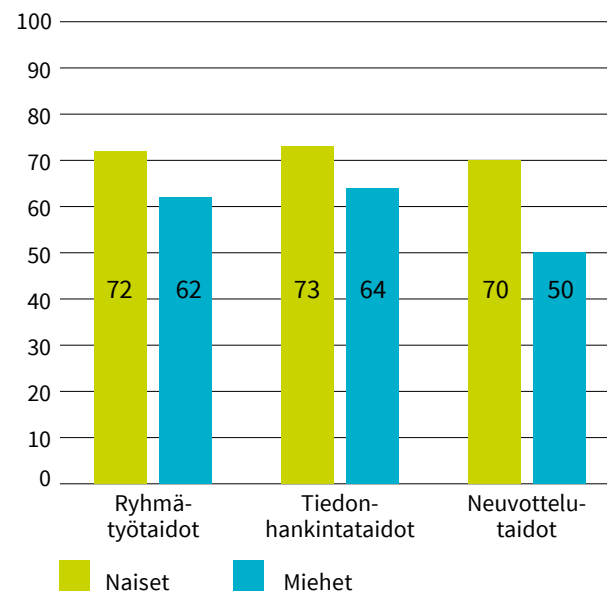
Tulevaisuuden työelämä edellyttää moninaisia taitoja. Yksinomaan ammatillinen osaaminen tai tekniset taidot eivät enää riitä. Työntekijöiltä odotetaan mm. kykyä uuden oppimiseen, muutosvalmiutta, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, ongelmanratkaisutaitoja, kykyä itsensä johtamiseen sekä verkostoissa työskentelyyn (esim. Brewer 2011; Martela & Järvillehto 2012; Väänänen & Turtiainen 2014). Erytisesti työelämään siirtymässä oleville nuorille moninaiset osaamisvaatimukset voivat asettaa haasteita. Vaikka tärkeitä työelämässä vaadittavia taitoja oppii työn arjessa, yhä useammin oletetaan, että työntekijöillä on tarvittavat taidot hallussa jo työn alkaessa (Brewer 2011).

Tässä tutkimuksessa olemme määritelleet työelämävalmiudet eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä niille taidoille ja valmiuksille, jotka tukevat nuorten työelämään kiinnittymistä ja työelämässä pärjäämistä. Näihin lukeutuvat mm. työnhakutaidot, tiedonhankintataidot työpaikalla, työn organisointitaidot sekä proaktiivinen toiminta työpaikalla. Käytämme kognitiiviseen psykologiaan

perustuvia pystyvyys- ja hyötyuskomuskäsitteitä. Pystyvyys tarkoittaa ihmisen arviota kyvystään toteuttaa tuloksellista toimintaa. Pystyvyydellä on yhteys motivaatioon ja käyttäytymiseen. Hyötyuskomuksella puolestaan tarkoitetaan ihmisen arviota tietynlaisen toiminnan seurauksista. Hyötyuskomuksilla on yhteyksiä esimerkiksi opiskelumuotivaatioon ja tulevaisuusajatteluun. (Bandura 1997; Husman & Lens 1999; Lens & Vansteenkisten 2008). Aiemmin on myös osoitettu, että nuorten arviot omasta osaamisesta ovat yhteydessä heidän menestymiseensä työelämässä (Braun ym. 2011). Hyvät työelämävalmiudet siis edistävät nuorten kiinnittymistä työelämään ja työssä pärjäämistä. Seuraavaksi kuvaamme, millaiseksi ammatilliset opiskelijat kokevat omat työelämävalmiutensa ja millainen on heidän suhtautuminsensa tulevaan työelämään.

Nuoret uskovat omiin työelämävalmiuksiinsa

Valtaosa vastaajista arvioi omien työelämätaitojensa kehittämisen tärkeäksi. Naiset arvioivat miehiä useammin, että omia ryhmätyö-, tiedonhankinta- ja neuvottelutaitoja on hyvä kehittää.

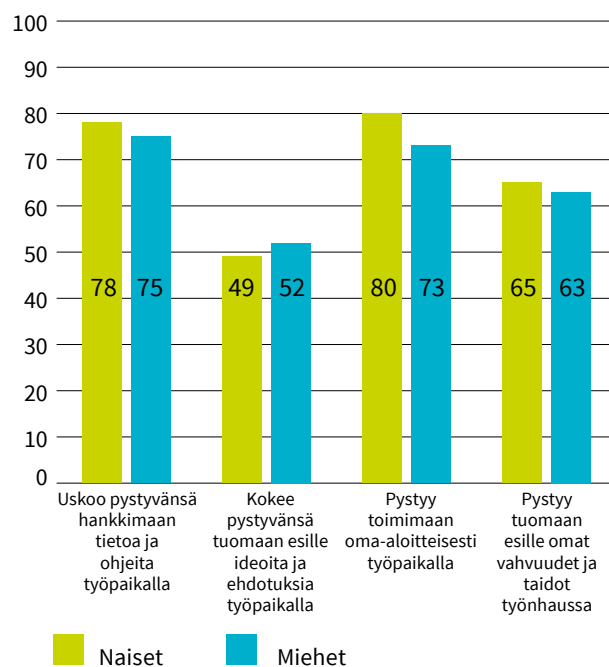

Kuva 5. Työelämätaitojen kehittämisen tärkeys, erittäin ja melko tärkeää -vastaukset, %.

Samanaikaisesti nuoret suhtautuivat varsin luottavaisesti omiin työelämävalmiuksiinsa. Enemmistö naisista ja miehistä arvioi pystyvänsä työskentelemään oma-aloitteisesti työpaikalla sekä pystyvänsä hankkimaan työhön liittyviä tietoja ja ohjeita työpaikalla. 65 % naisista ja 63 % miehistä arvioi pystyvänsä tuomaan esille erittäin tai melko hyvin omat taidot ja vahvuutensa työhaussa. Kuitenkin

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

varsin moni näki näissä valmiuksissaan kehitettävää. Nuoria kannattaakin rohkaista omien taitojen ja vahvuuksien tunnistamiseen jo opiskeluaikana. Ammattitaidon lisäksi jokaisella on henkilökohtaisia vahvuuksia, joiden tunnistaminen ja esille tuominen työnhaussa on tärkeää. Esimerkiksi Combohankkeessa kehitetty Työkykypassi-ohjelmisto (ks. luku 1.7) sisältää tehtävän, jossa nuori pääsee tunnistamaan omia ammatillisia taitojaan ja henkilökohtaisia vahvuuksiaan. Tehtävä sisältää myös vahvuus- ja taitoluettelon, jota nuori voi hyödyntää itsetuntemuksen vahvistamisessa. Omien vahvuuksien ja taitojen tunnistaminen auttaa tuomaan niitä esiin esimerkiksi työhaastattelussa. Eniten kehittämisen varaa nuoret näkivät omassa kyvyssään tuoda esiin ideoita ja ehdotuksia työpaikalla. Nämäkin ovat taitoja, joita nuori voi harjoitella ja oppia esimerkiksi osana opintojaan tai työpaikalla tapahtuvaa oppimista. On ilmeistä, että oma-aloitteisuuden liittyvät pystyvyudentunteet kasvavat, kun työkokemusta kertyy lisää.

Kuva 6. Nuorten näkemyksiä omista työelämätaidoistaan, erittäin tai melko hyvin -vastaukset, %.

Nuorten työelämätaitoja voi vahvistaa monin keinoin osana opintoja, työssäoppimisen jaksoilla, työharjoittelussa tai kesätöissä. Toisen asteen ammatillinen koulutus ja siihen nivoutuva työpaikalla tapahtuva oppiminen on hyvä väylä työssä tarvittavien taitojen kartuttamiseen. Vuoden 2018 alusta voimaan astunut ammatillisen koulutuksen uudistus lisää entisestään työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Tämä tarjoaa nuorille hyviä mahdollisuuksia sekä ammatillisen osaamisen että yleisten työelämävalmiuksien vahvistamiseen. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että ammatillisista oppilaitoksista valmistuneet kokevat käytännön ammattitaidon keskeisenä koulutuksensa antamista valmiuksista. Vähiten valmiuksia ammattiin valmistuneet kokivat saaneensa neuvottelu- ja johtamistaitoihin, suvaitsevaisuuteen ja kirjalliseen ilmaisuun. (Mikkonen & Lavikainen 2012.) Nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018) tulokset puolestaan osoittavat, että ammatilliset opiskelijat kokevat oppineensa koulutuksensa aikana muita enemmän luovuutta,

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

tietoteknisiä ja digitaalisia taitoja sekä päätöksen-tekokykyä. Kuitenkin on viitteitä siitä, että nuoret toivovat enemmän työelämään liittyvää tietoa osana opintojaan (Tenhunen-Ruotsalainen ym., 2016). Työelämän ja oppilaitosympäristön ohella harrastukset, vapaa-ajantoiminta ja vapaaehtoistyö ovat merkittäviä nuorten työelämätaitoja vahvistavia areenoita. Työelämätaitojen kartuttaminen edellyttääkin eri toimijoiden, kuten oppilaitosten, työpaikkojen, kolmannen sektorin ja poliittisten päättäjien saumatonta yhteistyötä (ks. myös Korhonen & Nieminen 2010).

TUTKIMUKSEMME OSOITTAA, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on varsin hyvä luottamus omiin työelämävalmiuksiinsa. Toisaalta kehittämiskohteitakin löytyi. Eri pystyvyyden osa-alueista opiskelijat arvioivat erityisesti omassa proaktiivisuudessa ja työnhakutaidoissa olevan parantamisen varaa. Siksi nuorten työnhakuvalmiuksia, kuten työhaastatteluun valmistautumista, hyvän työhakemuksen laatimista sekä omien vahvuuksien ja taitojen tunnistamista olisi hyvä kehittää. Vastaavasti työpaikalla toimimisen osalta nuorten valmiuksia hankkia tarvitsemaansa tietoa ja tukea, ratkaista ongelmia, tuoda esille omia ideoita sekä toimia oma-aloitteisesti olisi hyvä vahvistaa. Tulokset viittaavat siihen, että miespuoliset opiskelijat tarvitsevat naisopiskelijoita

enemmän tukea tiedonhankintaan sekä työn organisointitaitoihin. Hieman yllättävää oli tutkimuksemme havainto, että maahanmuuttajataustaisten nuorten pystyvyysuskomukset omista työelämätaidoista eivät eronneet kantaväestön nuorten näkemyksistä. Ainoa tilastollisesti merkitsevä ero ilmeni oma-aloitteisuuteen liittyvässä pystyvyyden tunteessa, mutta siinäkin tapauksessa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat arvioivat oman pystyvyydentunteensa kantaväestön nuoria paremmaksi. (ks. Airila ym. 2017.) Työelämävalmiuksien näkökulmasta erilaisten riskiryhmien tunnistaminen vaatii kuitenkin lisää tutkimusta. Jatkossa on myös kiinnostavaa seurata, miten esimerkiksi pystyvyysuskomukset ja työelämäpolut kehittyvät taustaltaan erilaisissa nuorten ryhmissä.

Mitkä työelämävalmiudet?

Usein kuulee puhuttavan työelämävalmiuksista. Erityisesti sana tuntuu nousevan esille nuorten työelämään kiinnittymistä koskevista keskusteluista. Kyseisen termin merkityksestä on jotenkin vaikea saada kiinni. Sen merkitykset ja käyttötavat tuntuvat vaihtelevan. Sama tilanne on monien muidenkin käsitteiden kohdalla, mutta työelämävalmiuksia koskevassa keskustelussa on jotain epämääräisyyttä, joka pakotti uppoutumaan käsitteen sisältöön.

Tein leikkimielisen googletus-kokeen. Laitoin hakuksiksi työelämävalmiudet. Kävin läpi löytämiäni www-sivuja ja löysin sieltä seuraavia tulkintoja: työnhakutaidot, itsetuntemus, esimies-alaistaidot, asenne, projektihallintataito, vuorovaikutustaidot. Työelämävalmiuksien määritelmien kirjo on siis varsin laaja-alainen.

Entä mitä työuraansa aloittavat nuoret itse pitävät tärkeinä valmiuksina työelämässä? Kysyin asiaa toisen asteen opiskelijoilta Meilahden kampuspäivässä: Millainen on hyvä työntekijä? Millaiset ovat hyvän työntekijän tuntomerkit? Miten hyvä työntekijä toimii työpaikalla? Sain vastauksia noin 100. Näkemyksiä oli erilaisia, mutta erityisesti seuraa-

vat asiat toistuvat: ahkeruus, oma-aloitteisuus, yhteistyökyky ja tunnollisuus. Yksittäinen vastaus jäi kuitenkin eniten mieleeni: taistelutahto.

Joskus kuulee huolestuneita kannanottoja nuorten työelämävalmiuksien heikosta tasosta. Nuoret ikäluokkana sulkee kuitenkin sisäänsä melkein yhtä heterogeenisen ihmisjoukon kuin työkäiset. Osa kokee haasteita työelämään kiinnittymisessä, mutta yleistäminen ikäluokkatasolle johtaa heikoille jalle.

On tärkeää vahvistaa kaiken ikäisten ja kaikenlaisissa elämäntilanteissa olevien valmiuksia työelämässä toimimiseen. Ehkä työelämävalmius onkin epämääräisyydestään ja ontuvista käyttötavoistaan huolimatta hyvä sana. Se kohdistaa huomion yksilöllisiin resursseihin, jotka tukevat työelämässä toimimista ammattialasta ja työuran vaiheesta riippumatta. Meistä jokainen voi miettiä mitä valmiuksia tarvitsemme omalla ammattialallamme, omalla työpaikallamme sekä työn ja vapaa-ajan välisessä rajapinnassa. Vastaukset voivat johdattaa meitä tärkeille kehityspoluille.

Työelämään astuvia nuoria yhdistää usein se, että kokemusta ammattialalta ja työelämän pelisääntöistä ei ole ehtinyt vielä kertyä. Nuorten valmiuk-

sia työelämässä toimimiseen voidaan tukea eri keinoin.

Työterveyslaitoksen Avaimet työelämään -hankkeessa julkaistiin koulutusmenetelmä, joka vahvistaa nuorten tiedonhankintataitoja ja oma-aloitteisuutta työturvallisuutta koskevista asioista. Oma linja -hankkeessa tuotetaan menetelmä nuorten urahallinnan vahvistamiseksi.

Combo-hankkeessa työelämässä pärjäämistä tukevia valmiuksia vahvistetaan osallistamisen keinoin. Ajatuksena on, että yhteisöllisyyden ja mielekkään tekemisen kautta nuoret omaksuvat taitoja, joista työelämässä on hyötyä. Nuoret suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä työkykyä vahvistavia tapahtumia ammatillisissa oppilaitoksissa, tutustuvat ammatteihin ”ammattikirjasto”-tapahtumissa, ovat mukana suunnittelemassa työkykyosaamista vahvistavaa mobiilisovellusta ja miettivät työpajoissa keinoja torjua työn liika-kuormitusta omalla ammattialallaan.

Mikko Nykänen

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 23.5.2016

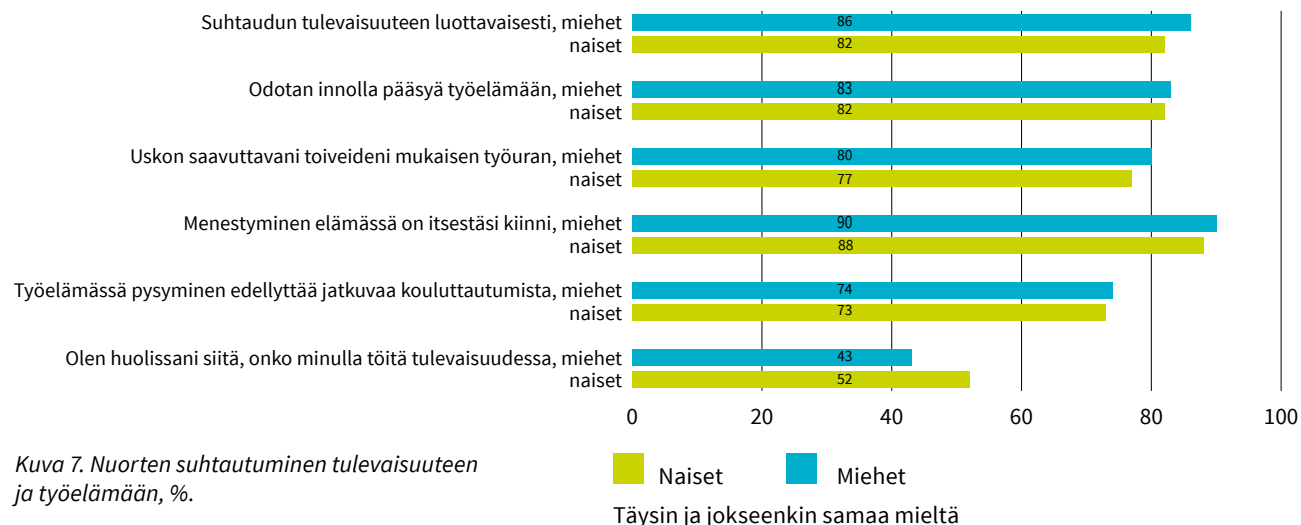
Blogi

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Tulevaisuususkko ja työelämäodotukset

Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2017) mukaan nuorilla on varsin perinteisiä työhön ja tulevaisuuteen liittyviä unelmia. Nuoret toivovat voivansa tehdä itseään kiinnostavaa työtä sekä saavuttavansa pysyvän työsuhteen. Myös yrittäjäyys on yhä useamman nuoren tulevaisuuden toiveena. Ammatillisilla opiskelijoilla on usein selkeä käsitys siitä, mitä he haluavat työkseen tehdä (Heinonen ym. 2015). Aiemmat tutkimukset antavat viitteitä myös siitä, että ammatilliset opiskelijat suhtautuvat tulevaisuutensa optimistisesti (Mikkonen & Lavikainen 2012).

Myös meidän tutkimuksemme osoittaa, että ammatilliset opiskelijat suhtautuvat omaan tulevaisuuteen varsin luottavaisesti. Lisäksi enemmistö uskoo saavuttavansa toiveidensa mukaisen työuran. Yli puolet heistä (56 %) oli myös halukas kokeilemaan yritystoimintaa jossakin työuran vaiheessa. Valtaosa koki, että menestyminen elämässä on itsestä kiinni. Tämä ajatusmalli jokaisesta

Kuva 7. Nuorten suhtautuminen tulevaisuuteen ja työelämään, %.

oman onnensa seppänä näyttäytyy tyypillisenä erityisesti ammatillisille opiskelijoille myös Nuorisobarometrin tuloksissa (Pekkarinen & Myllyniemi 2018).

Vaikka nuoret suhtautuvat luottavaisesti omaan tulevaisuuteensa, oli moni kyselyymme vastanneista opiskelijoista samanaikaisesti huolissaan

siitä, onko hänellä töitä tulevaisuudessa. Tästäkin huolimatta yli 80 % kyselyymme vastanneista nuorista odotti innolla työelämään pääsyä. Myönteinen suhtautuminen omiin työelämävalmiuksiin voi edesauttaa nuorten kiinnittymistä työelämään ja pärjäämistä työssä.

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Nuoret työssä

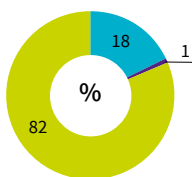
Ammatilliseen tutkintoon sisältyy työpaikalla tapahtuvaa oppimista, joka nyky muodossaan voidaan toteuttaa joko koulutus- tai oppisopimusmuotoisena. Opiskeluun liittyvät työharjoittelut ja työssäoppimisjaksot ovat merkittäviä myös tutkinnon suorittamisen jälkeisen työllistymisen kannalta: moni opiskelija työllistyy samaan paikkaan, jossa on suorittanut opintoihinsa kuuluvaa harjoittelua (Mikkonen & Lavikainen 2012). Tutkintoon kuuluvan työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohella opiskelija voi työskennellä muutoinkin ja siten kartuttaa työelämäosaamistaan sekä tietoa erilaista ammateista ja uravaihtoehtoista. Tässä osiossa raportoimme tuloksia vuosilta 2016 ja 2017 niiden vastaajien osalta, joilla on jo kertynyt työelämäkokemusta.

Työssäkäynti opintojen aikana

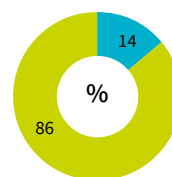
Vuonna 2016 alle viidennes kyselyyn osallistunut opiskelija kävi opintojensa ohella töissä. Suomalaistaustaisista opiskelijoista töissä oli 19 %, toisen sukupolven maahanmuuttajista 15 % ja ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista 20 %. Naisilla työssäkäynti oli miehiä yleisempää. Yli puolet miehistä ja naisista työskenteli korkeintaan 10 tuntia

2016

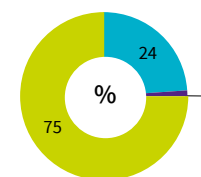
Kaikki vastaajat

Miehet

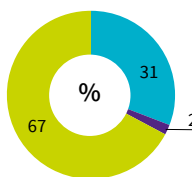

Naiset

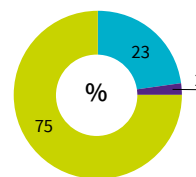

2017

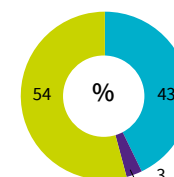
Kaikki vastaajat

Miehet

Naiset

■ Palkansaajana ■ Yrittäjänä ■ En tee töitä

viikossa. Yli 30 tuntia työskenteli 17 % miehistä ja 5 % naisista. Työssäkäynti kasvoi seurantajakson aikana, jolloin noin kolmannes työskenteli opintojensa ohella (suomalaistaustaiset 33 %, 2. polven maahanmuuttajat 19 % ja 1. polven maahanmuuttajat 36 %). Myös seurantavaiheessa naisten työssäkäynti oli selvästi yleisempää kuin miesten (43 %

Kuva 8. Työssäkäynti opintojen aikana vuosina 2016 ja 2017.

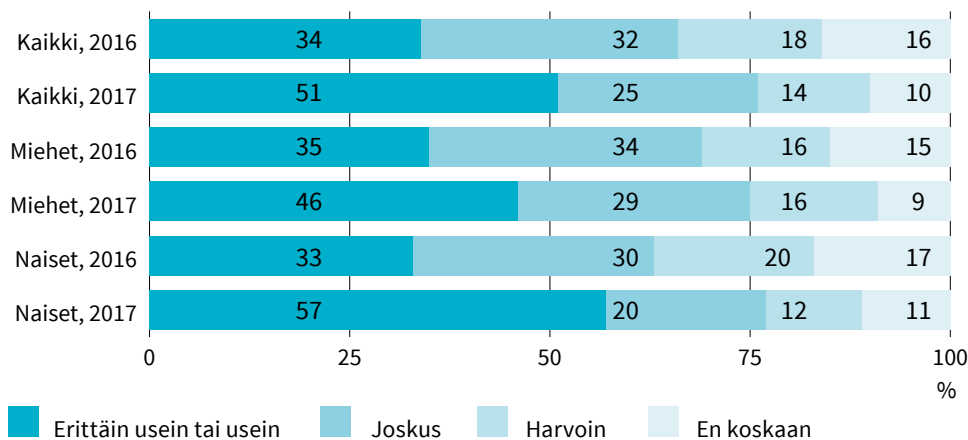
vs. 23 %). Samalla työhön käytetty aika oli pidentynyt. Korkeintaan 10 tuntia viikossa työskentelevien osuus oli laskenut noin kolmannekseen ja yli 30 tuntia työskenteleviä oli miehistä 31 % ja naisista 18 %. Tilastokeskuksen (2018) mukaan kaikista vähintään 18-vuotiaista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista käy työssä opintojensa ohella noin puolet.

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Koulutuksessa opittujen taitojen hyödyntäminen nykyisessä työssä

On tärkeää ja opiskelumotivaatiota vahvistavaa, että opiskelijat pääsevät työssään hyödyntämään opinnoissaan hankkimiaan tietoja ja taitoja. Kysyimme, missä määrin opiskelijat kokevat voivansa hyödyntää oppimaansa työssään. Vuoden 2016 kyselyssä noin kolmannes vastaajista koki voivansa hyödyntää nykyisessä työssään erittäin usein tai usein koulutuksessa oppimiaan taitoja. Näin kokevien osuus kasvoi seuranta-kyselyssä: vuonna 2017 naisista 57 % ja miehistä 46 % arvioi näin. On ilmeistä, että opiskelijoiden tiedot ja taidot ovat kasvaneet opintojen aikana ja siten myös kokemus opittujen taitojen hyödynnettävyydestä työssä. Myös opiskelijoiden työtehtävät ovat voineet muuttua vaativimmiksi ja lähemmäksi oman ammattialan työtä ja sen vaatimuksia, mikä voi heijastua myönteisesti kokemukseen opittujen taitojen hyödynnettävyydestä.

Opiskelun aikainen työssäkäynti voi edesauttaa opiskelijaa itseä kiinnostavan urapolun löytämisessä. Erilaisiin töihin tutustuminen valmistaa opiskelijaa myös tulevaisuuden työelämään, joka entistä todennäköisemmin voi yksittäisen työnte-

Kuva 9. Koulutuksessa opittujen taitojen hyödyntäminen nykyisessä työssä vuosina 2016 ja 2017, %.

kijän kohdalla muodostua useista erilaisista työurista yhden ammatin sijaan.

Nuorten työhön ja työyhteisöön kiinnittyminen

Työharjoittelut ja kesätyöt eivät tarjoa nuorille pelkästään ensimmäisiä kosketuksia työelämään ja kartuta heidän työelämävalmiuksiaan, vaan niillä voi olla myös pitkäkantoisia vaikutuksia nuoren käsityksiin ja ajatuksiin työelämästä. Myönteiset kokemukset ensimmäisistä työpaikoista kanta-

vat pitkälle. Siksi panostaminen hyvään työhön perehdyttämiseen sekä työpaikan toimintatapoihin ja työyhteisöön tutustuttamiseen on tärkeää. Nuorten sujuva socialisaatio työpaikkaan kiinnittää nuoren työympäristöönsä, sitouttaa työpaikkaan sekä edesauttaa työssä tarvittavien tietojen ja taitojen oppimista. Onnistunut työpaikkaan socialisaatio on tutkitusti yhteydessä myös työssä suoriutumiseen, työpaikkaan kiinnittymiseen sekä työhyvinvointiin. (esim. Saks & Ashforth 1997.)

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Onnistunutta työpaikkaan sosialisatiota kuvaavat esimerkiksi työntekijän kokemus työroolin selkeydestä ja työn hallinnasta (esim. Bauer ym. 2007; Saks & Ashforth 1997). Työroolin selkeys kuvaa työhön liittyvien tavoitteiden ja oman roolin tuntemista (Jokisaari & Nurmi 2009). Koettu työn hallinta on puolestaan indikaattori työtehtävien oppimisesta ja omaksumisesta (Morrison 1993). Myös proaktiivinen toiminta kuvaa onnistunutta työhön kiinnittymistä. Proaktiivisuudella viitataan tässä tutkimuksessa henkilökohtaiseen aloitteellisuuteen ja siihen, että työntekijä toimii oma-aloitteisesti ja etsii ratkaisuja työhön liittyvien haasteiden tai ongelmien ratkaisussa ilman selkeää roolivaatimusta (ks. myös Frese & Fay 2001). Aiempien tutkimusten (esim. Cooper-Thomas ym. 2014) mukaan proaktiivisuudella on positiivinen vaikutus oppimiseen ja työhyvinvointiin työsuhteen alkuvaiheessa.

Kuva 10 osoittaa, että kyselyyn osallistuneet työssä käyvät nuoret tunsivat hyvin työhönsä liittyvät tavoitteet sekä oman vastuunsa työssä. Lähes kaikki olivat myös sitä mieltä, että hallitsevat omassa työssään tarvittavat tehtävät. Näiden indikaattoreiden valossa nuorten socialisaatio työpaikkaansa näyttää varsin onnistuneelta. Sen sijaan nuorten arviot

Työn tavoitteet ja vastuu	Miehet	Naiset
”Tiedän oman työni tavoitteet.”	89 %	94 %
”Tiedän mistä olen vastuussa.”	90 %	95 %
Työn hallinta		
”Hallitsen työssäni tarvittavat tehtävät.”	89 %	94 %

Kuva 10. Vastaajien kokemuksia oman työn tavoitteista ja työn hallinnasta. Täysin tai melko samaa mieltä -vastaukset.

omasta proaktiivisuudestaan työssä eivät olleet yhtä myönteisiä. Ainoastaan noin kolmannes arvioi tekevänsä hyvin usein tai usein työhön, työpaikkaan tai yhteistyöhön liittyviä muutos- tai parannusehdotuksia työpaikallaan. Nuoria työntekijöitä kannattaa rohkaista ja tukea työuran alkuvaiheessa tuomaan esille omia ideoita ja kehittämisehdotuksia. Yhteiselle keskustelulle ja vuorovaikutukselle on hyvä varata aikaa ja paikkoja: näin sujuvoitetaan nuorten kiinnittymistä työhön ja työpaikkaan.

	Miehet	Naiset
”Tulen hyvin toimeen ihmisten kanssa, joiden kanssa työskentelen.”	86 %	90 %
”Työtoverini tuntuvat hyväksyvän minut joukkoonsa.”	87 %	84 %

Kuva 11. Vastaajien kokemuksia työtoverisuhteista. Täysin tai melko samaa mieltä -vastaukset.

Nuoret kokemukset työyhteisöstään olivat hyvin myönteisiä (kuva 11). Valtaosa sekä miehistä että naisista oli sitä mieltä, että työtoverit hyväksyvät hänet osaksi työyhteisöä. Lisäksi enemmistö koki tulevansa hyvin toimeen työkavereidensa kanssa. Näiltä osin nuoret näyttävät kiinnittyneen hyvin osaksi työyhteisöään.

Mikä on oikea ammatti juuri sinulle?

Tähän aikaan vuodesta moni nuori miettii tulevia koulutushakuja ja itselleen sopivaa tulevaisuuden ammattia. Millaiselle polulle nuorta ohjaisin, minä työelämään perehtynyt tutkija? Mitä ammattia suosittelisin? Millä ammateilla on tulevaisuutta ja kohtuullisen hyvät työolosuhteet? Millaisin kriteerein ammatteja tulisi arvioida?

Eri tahot ovat laatineet listoja nousevista ja laskevista ammateista ja aloista. Nousevien alojen kärjessä on viime vuosina ollut mm. informaatio- ja kommunikaatio- sekä bioteknologia. Toiset taas ovat puhuneet eettisten ammattien puolesta. Lääkäreille ja hoitajille on varmasti aina töitä, niin oman maan rajojen sisäpuolella kuin kansainvälistikin. Myös hammaslääkäreistä, puheterapeuteista ja digiosaajista tuntuu ainakin nyt olevan pulaa.

Entä ne työolosuhteet? Kerronko nuorelle eri ammattien ja alojen varjopuolista? Hoitoalalla tehdään usein raskasta vuorotyötä ja työpaikalle joutu-

tuu menemään aika ajoin myös viikonloppuisin. Palomiehen työ on fyysisesti raskasta, teollisuuden duunariammateissa ja raksoilla on muita useammin fyysisiä häirtatekijöitä, kuten pölyä, hankalia työasentoja ja yksipuolisia liikkeitä. Sosiaalialalla voi joutua kohtaamaan karuja elämänpolkuja, päiväkoedeissa ja kouluissa häirtana on usein kova melu.

Entä tämä asiantuntijatyö? Hartiat jumissa, silmät väsyvät jatkuvasta päätetyöskentelystä, tietotulva kuormittaa eikä kaikkeen vaan oikein ehdi paneutua. Niin, ja lukeeko kukaan näitä meidän tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden tuottamia raportteja, selvityksiä ja tutkimuksia? Onko niillä merkitystä muille kuin meille itsellemme?

Työelämällä on karu puolensa, eikä moni ammatti ole ihan niin kaunis kuin päältä näyttää. Koulutusta vastaavaa työtä ei aina ole tarjolla, toisinaan realiteettien vuoksi omaa polkua voi joutua hie- man fiksaamaan. Kuitenkin suomalaiset ovat kaikkiaan melkein alalla kuin alalla varsin tyytyväisiä

työhönsä ja työ koetaan tärkeäksi itselle. Siksi-pä ajattelisin, että omat haaveet, unelmat ja kiinnostuksen kohteet ovat hyvä lähtökohta omalle työelämäpolulle.

Joka alalta ja ammatista löytyy myös niitä työhön vetäviä tekijöitä, mukavia työkavereita, iha- naa yhdessä työskentelyä tai autuasta yksinoloa, elämänrytmiä ja tekemisen meininkiä. Työ kiinnit- tää ympäröivään yhteiskuntaan, yleensä palkitsee tekijäänsä ja enemmän tai vähemmän palkkaakin siitä saa. Vahvalla asenteella ja avaralla mielellä kohti juuri sinulle oikeaa ammattia!

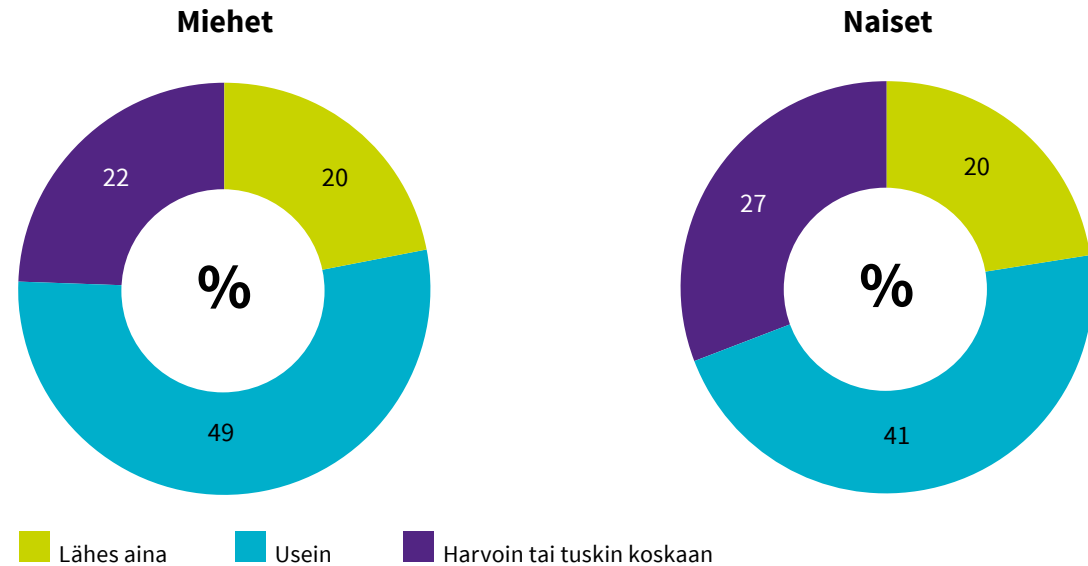
Minna Toivanen

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 8.2.2017

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Elintavat ja hyvinvointi

Kouluterveyskysely osoittaa, että ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on enemmän elintapoihin liittyviä haasteita kuin lukiolaisilla. Ammatilliset opiskelijat nukkuvat vähemmän, tupakoivat enemmän, käyttävät enemmän alkoholia, harrastavat vähemmän liikuntaa sekä syövät harvemmin aamupalaa ja koululounasta. (Kouluterveyskysely 2017.) Myös kyselymme antaa viitteitä siitä, että monella ammatillisella opiskelijalla on elintavoissaan parantamiseen varaa. Miehistä reilu viidesosa (22 %) ja naisista reilu neljäsosa (27 %) arvioi nukkuvansa riittävästi ainoastaan harvoin tai tuskin koskaan. Myös tupakointi oli varsin yleistä, erityisesti naisilla, joista joka kolmas ilmoitti tupakoivansa. Vastaavasti noin joka neljäs (naiset 25 %, miehet 23 %) ilmoitti käyttävänsä alkoholia humalatarkoituksessa vähintään kerran kuukaudessa. Vaikka liikunta näyttääkin olevan ammattiin opiskelevilla suosittu harrastus, lähes päivittäin liikkuvia oli ainoastaan noin kolmannes. Lisäksi monelle miehelle ainoa säännöllinen harrastus oli tietokone- tai mobiilipelaaminen (ks. luku 2.3).

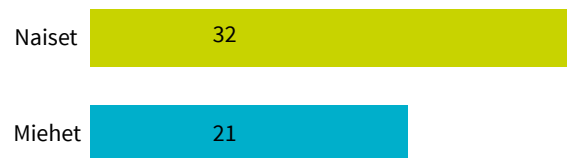

Kuva 12. Vastaajien kokemukset unesta.

Elintavat ovat tutkitusti yhteydessä terveyteen ja hyvinvointiin – siksi niihin kannattaa kiinnittää huomiota myös ammatillisen koulutuksen aikana. Opintojen aikana on hyvä vahvistaa nuorten tietoa ja taitoja terveellisistä elintavoista. Keskeinen

osa ammattitaitoa on myös kyky huolehtia omasta työ- ja toimintakyvystä (ks. tarkemmin ammatillisten oppilaitosten mahdollisuuksista edistää opiskelijoiden hyvinvointia: Martela & Järvilehto 2012; Maunu 2014).

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Kuva 13. Tupakoivien naisten ja miesten osuus, %.

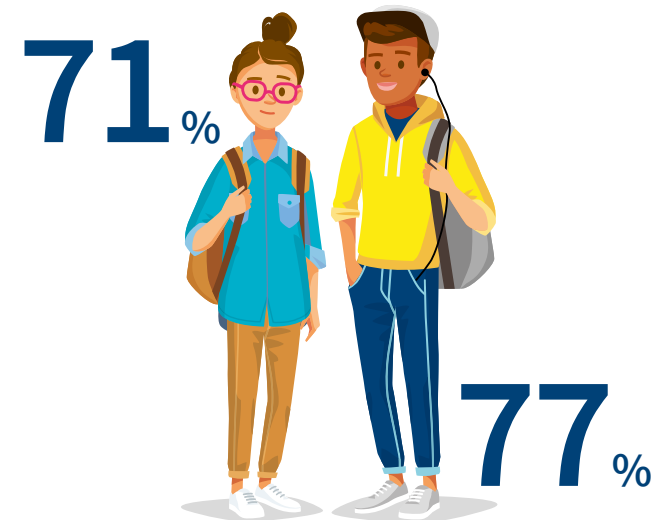
Hyvinvoinnin ulottuvuuksista kuvaamme tässä raportissa ammattiin opiskelevien itsearvioitua terveyttä, elämään tyytyväisyyttä sekä alakuloisuuden ja masennuksen kokemuksia. Jo aiemmin on kuvattu sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä tuloksia opiskelijoiden harrastamisesta ja ystävistä sekä työpaikan sosiaalisista suhteista (luvut 2.3 ja 2.6).

Kyselymme osoittaa, että ammatilliset opiskelijat ovat varsin tyytyväisiä elämäänsä. Tyytyväisyys on varsin samalla tasolla kuin Kouluterveyskyselyssä (2017). Valtaosa kyselymme osallistuneista arvioi myös terveydentilansa erittäin tai melko hyväksi (ks. Kuva 15). Kouluterveyskyselyn (2017) tulosten valossa elämän hallinta näyttää amma-

tillisilla opiskelijoilla varsin hyvältä, joiltakin osin myös paremmilta kuin lukiolaisilla. Valtaosa heistä kokee olevansa arvokas (ammattikoululaiset 72 %, lukiolaiset 74 %), ja pärjäävänsä elämässään (77 % vs. 74 %) sekä pystyvänsä tekemään elämäänsä liittyviä päätöksiä (84 % vs. 84 %).

Kyselymme vastanneista naisista 38 % ja miehistä 18 % arvioi kokeneensa viimeisen kuukauden aikana usein alakuloisuutta tai masentunutta tai toivotonta mielialaa. Kouluterveyskyselyn ammatillisia opiskelijoiden koskeviin tuloksiin verrattuna (naiset 45 %, miehet 24 %) näitä tuntemuksia on aineistossamme kuitenkin jonkin verran vähemmän. Ylipäätään erilaiset mielenterveyshäiriöt ovat varsin yleisiä nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Tutkimusten mukaan noin joka viides nuori kärsii jostakin mielenterveydenhäiriöstä. Tätäkin useammin nuorilla on psyykkisiä oireita, kuten masennusoireita. (Marttunen ym. 2013.) On tärkeää, että nuoret saavat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukea ja apua, jotta suuremmilta ongelmilta vältytään, ja että he voivat sujuvasti jatkaa elämäänsä eri siirtymävaiheiden yli kohti aikuisuutta.

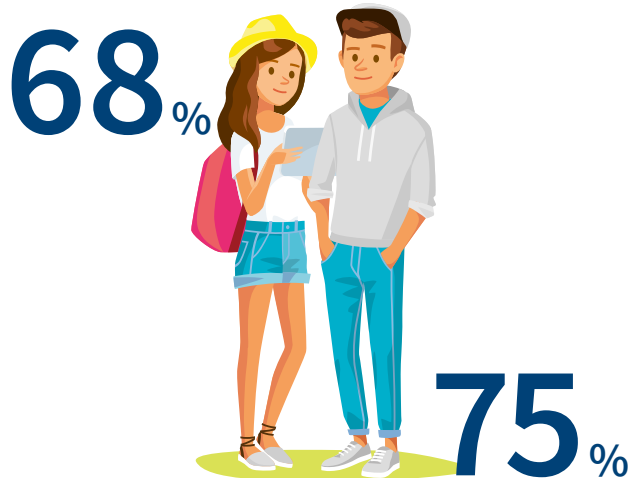
Kuinka tyytyväinen olet elämääsi nykyisin?

Kuva 14. Tyytyväisyys elämään, melko ja erittäin tyytyväinen -vastaukset.

Kysely toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Melko tai erittäin hyvä terveydentila

Kuva 15. Koettu terveydentila, melko ja erittäin hyvä -vastaukset.

Kyselymme tulokset osoittavat, että monella hyvinvoinnin ulottuvuudella ammatillisten opiskelijoiden tilanne on hyvällä tasolla. Valtaosa nuoris- ta on tyytyväinen elämäänsä ja pitää terveyttään hyvänä. Nuorilla on harrastuksia ja ystäviä. Kuitenkin joitakin elintapoihin ja hyvinvointiin liittyviä haasteita ilmeni. Monen nuoren kohdalla riittävään unen määrään ja palautumiseen kannattaa kiinnittää huomiota. Myös tupakointi oli varsin yleistä erityisesti naisilla. Yhtä lailla monella naisella oli alakuloisuuden, masennuksen ja toivotto- muuden tunteita.

Nuoren hyvä arki rakentuu monesta tekijästä, kuten hyvistä ihmissuhteista, voimavaroja tukevis- ta harrastuksista, yhteenkuuluvuuden kokemuk- sista sekä terveellisistä elintavoista, jotka kaikki

tukevat hyvinvointia. Myös ammatilliset oppilai- tokset voivat monin tavoin tukea opiskelijoiden hyvinvointia esimerkiksi liikunta- ja kulttuuritoi- minnalla (ks. esim. luvussa 1 kuvatut hyvät käy- tännöt). Opiskelijoiden työkykytaitojen kehittä- misen konkreettisenä työkaluna voi puolestaan hyödyntää esimerkiksi Työkykypassi-ohjelmistoa (ks. luku 1.7), joka sisältää mm. tehtäviä työkykyä tukevista elintavoista (liikunta, riittävä uni ja lepo, ravitsemus).

Nuoret naiset pärjäävät, mutta onko kaikki sittenkään hyvin?

Nuoret miehet syrjäytyvät, on mediassa kerrottu useasti viime aikoina. Nuoret naiset ovat näyttäneet pärjäävän paremmin. He ovat keskimäärin koulutetumpia, he käyttävät vähemmän päihteitä, heillä on parempi kielitaito ja laajempi sosiaalinen tukiverkosto.

OECD-maita koskevat Pisa-tulokset kertoivat 15-vuotiaiden tyttöjen kansanvälisesti hienosta vuorovaikutusosaamisesta, ja samalla isosta tasoerosta verrattuna poikiin. Naisvaltaisten alojen työllisyysnäkyvät ovat myös vakaammat.

Tätä taustaa vasten minua ihmetytti havainto, jonka teimme tutkiessamme Combo-hankkeessamme ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa olevia nuoria (N>2000). Nuorista naisista kaksi viidestä oli ollut alakuloinen, masentunut tai toivoton viimeisen kuukauden aikana, kun taas opiskelijamiehillä vastaava osuus oli puolta pienempi. Havainto ei koske vain meidän tutkimustamme. Kansallisen kouluterveyskyselyn mukaan vajaat 70 % toisella asteella opiskelevista naisista koki, että heidän elämällään on tarkoitus ja päämäärä. Miehillä vastaava luku oli selkeästi korkeampi.

Mikä on nuorten opiskelijanaisten alakulon taustalla?

Olemme havainneet, ettei alakuloon ja masentuneisuuteen liittyvä sukupuoliero rajoitu vain subjektiivisilla

kyselyillä saatuihin tuloksiin tai nuorten ikävaiheeseen. Kun tarkastelimme kansallisista terveysrekistereistä koko työikäisen väestön mielenterveyteen liittyviä sairauspoissaoloja ja lääkkeitä, havaitsimme, että naisilla niitä oli kauttaaltaan enemmän kuin miehillä ammattiryhmästä ja ikävaiheesta riippumatta. Myös Kelan hiljattain julkaistut tilastot osoittavat samaan suuntaan, erityisesti nuorten naisten kohdalla.

Vaikuttaa siltä, että miehet syrjäytyvät ja naiset voivat pahoin. Mistä maaperästä naisten epämukavuuden siemenet kasvavat? Ovatko emotionaalisen pahanolon ilmaukset merkkejä terveestä suorasta tavasta kertoa omista tuntemuksista? Jos näin, niin eivätkö nuoret miehet osaa tunnistaa alakuloaan, vai eikö sen myöntäminen kuulu kuvaan? Tai onko tänä päivänä naisten elämässä ja kulttuurissa nuoresta alkaen jotain sellaista, joka ruokkii alakulon ilmauksia?

Kasvanut tyytymättömyys ja ankaruus itseä kohtaan voivat johtua kulttuuristen ihanteiden kovuudesta ja tavoittamattoman tavoittelusta. Monella on tunteita siitä, ettei mikään riitä. Tähän kietoutuu sosiaalisen median tuottama lisäkierre. Jämähdetään miettimään ongelmia, joiden olemassaoloa tuskin havaittiin vielä parikymmentä vuotta sitten. Aihetta pohdittiin hiljattain muun muassa brittiläisen [Guardian-sanomalehden](#) laajassa artikkelissa.

Tämä ankaruus tuntuu korostuvan juuri tyttöjen ja nuorten naisten kohdalla. Onlineina luuriin tulevat vertai-

lukohdat ja omillaan pärjäämisen kulttuuri tuntuvat nakertavan hyvinvointia sukupuolittuneesti. Toisaalta on myös olemassa enemmän kanavia avautua ja purkautua kuin ennen.

Hyvin suunniteltu ja toteutettu tutkimus voi auttaa tunnistamaan epämukavuuden erilaisia alustoja, ja niitä ryhmiä, joissa apua eniten tarvitaan. Kuten monessa yhteydessä on todettu, lapsuus- ja nuoruusajan ympäristöihin on syytä kiinnittää huomiota. Mutta on myös vähemmän mainittuja suuntia. Sosiologinen ja sosiaalipsykologinen tutkimus auttaa ymmärtämään sukupuolittuneita sosiaalisen vertailun kenttiä, joissa minuutta mitataan ja tuotetaan. Historian tutkimus puolestaan avaa mielenterveyden, sukupuolen ja yksilöiden muuttuvien toimintaraamien välistä suhdetta käyttäen pitkää aikaperspektiiviä. Työelämän tutkimus paljastaa kiinnostavia painotuksia työskentelyraameista ja työnteekijäihanteista. Haastava aihe peräänkuuluttaa rohkeaa tutkimusta – ja näkemyksellistä päätöksentekoa. Mielenterveyden haaste kuuluu monille tieteille.

Ari Väänänen

Julkaistu [Työterveyslaitoksen blogissa](#) 20.12.2017

Hankkeen vaikutusten arviointia

Tarpeesta ja tavoitteista toimenpiteisiin ja tuloksiin

Combo-hankkeen vaikutusten arvioinnissa on hyödynnetty Hyvän mitta -hankkeen vaikuttavuusketjua. Vaikuttavuusprosessia on kuvattu kuudessa osassa: tarve, tavoitteet, resurssit, toimenpiteet, tulokset ja vaikuttavuus. Kuvissa 17 ja 18 on kuvattu vaikuttavuusketjun viisi ensimmäistä vaihetta. Kuudes vaihe on kuvattu luvuissa 3.2 ja 3.3. Lisäksi vaikutusten indikaattoreita on koottu liitteeseen 1.

Tarve

Nuorten osallisuutta, työelämävalmiuksia ja hyvinvointia on syytä edistää, jotta nuoret pääsevät sujuvasti osallisiksi yhteiskuntaan, työelämään ja ovat työ- ja toimintakykyisiä.

Tavoitteet

Combo-hankkeen tavoitteena oli edistää nuorten osallisuutta, työelämävalmiuksia ja hyvinvointia erilaisissa nuorten toimintaympäristöissä sekä vahvistaa nuorten parissa toimivien asiantuntijoiden toimialarajat ylittäviä yhteistyötä.

Resurssit

Combo-hanke toteutettiin viiden tahon – Työterveyslaitoksen, SAKU ry:n, Fimu ry:n, Haaga-Helian ammattikorkeakoulun ja Tikkurilan Teatteri- ja Sirkuskoulun – yhteisprojektina. Hankkeen kokonaisbudjetti oli noin 680 000 €.

Kuva 16. Combo-hankkeen vaikuttavuusketjun ensimmäiset kolme porrasta.

Hankkeen vaikutusten arviointia

Toimenpiteet	Tulokset
Ammatti- ja harraste-kirjastot	Tapahtumat antoivat nuorille mm. tietoa työelämästä ja erilaisista harrastusmahdollisuuksista sekä vahvisti nuorten parissa toimivien asiantuntijoiden verkostoja. Yli 90 % oli tyytyväisiä tapahtumiin. Yhteensä kahdeksan tapahtumaa, joissa lähes 400 osallistujaa. Tuotokset koottu Arjen arkin menetelmäpankkiin .
Kulttuuri-tapahtumat	SAKUstars-tapahtumat mm. vahvistivat nuorten osallisuutta ja kartuttivat esiintymiskokemusta sekä vahvistivat oppilaitosten ja liikunta- ja kulttuurialan järjestöjen yhteistyötä. Tuotoksina Opiskelijat mukaan! -opas ja kuvaukset Arjen arkin menetelmäpankissa.
Liikuntaryhmät ja -tapahtumat	Tapahtumat (Get Started & SAKUsports) ja liikuntaryhmät vahvistivat mm. nuorten osallisuutta, tietoa liikunnan hyödyistä ja erilaisista harrastusmahdollisuuksista sekä lisäsivät oppilaitosten sekä liikunta- ja kulttuurialan järjestöjen yhteistyötä. Tuotoksina Opiskelijat mukaan! -opas ja kuvaukset Arjen arkin menetelmäpankissa.
Nuorten parissa toimivien tahojen osaamisverkosto	Uudenlaista toimialarajat ylittävää yhteistyötä oppilaitosten, liikunta- ja kulttuurialan järjestöjen, nuorisopalveluiden, kirjaston ja työelämätoimijoiden välille. Toimintaa ja tapahtumia erilaisissa nuorten toimintaympäristöissä, verkkoaiivoriini nuorten parissa toimiville asiantuntijoille (n=579) sekä kolme verkostotapahtumaa asiantuntijoille (yhteensä n=94). Tapahtumat mm. vahvistivat eri toimijoiden yhteistyötä ja osallistujat saivat uusia ideoita verkostoitumiseen. Tuotoksina mm. Verkostot haltuun -opas ja tämä julkaisu.

Toimenpiteet	Tulokset
Tapahtuma-järjestämisen työpajat	Työpajat ja niissä kehitetyt tapahtumat vahvistivat mm. ammatillisten opiskelijoiden osallisuutta, työelämävalmiuksia ja osaamista. Yhteensä 35 työpajaa: 175 opiskelijaa & kahdeksan ammatillisen koulutuksen järjestäjää.
Teatterityöpajat	Työpajat vahvistivat mm. lukiolaisten valmiuksia, ryhmäytymistä ja voimaantumista. Yhteensä yli 220 osallistujaa.
Tiedon kartuttaminen nuorten osallisuudesta, työelämätaidoista ja hyvinvoinnista	Yli 2400 osallistujaa kyselytutkimukseen. Monipuolinen viestintä koko hankkeen ajan. Tuotoksina mm. konferenssiesityksiä, blogeja, oppilaitosraportteja ja kooste kyselyn tuloksista tässä julkaisussa. Lisäksi tulossa tutkimusartikkeli nuorten työelämävalmiuksien kehittymisestä työelämään kiinnittymisestä.
Työkyky-passi-ohjelmisto	Tuotoksina ammatillisten oppilaitosten käyttöön Työkykypassi-ohjelmisto (opettajan web-käyttöliittymä & opiskelijan mobiilisovellus), opettajan käyttöopas, opiskelijan ja opettajan pikaohjeet, esite. Mobiilisovelluksen pilotoinnista hyviä kokemuksia: vahvasti mm. opiskelijoiden työelämävalmiuksia (ks. tarkemmin luku 3.2).

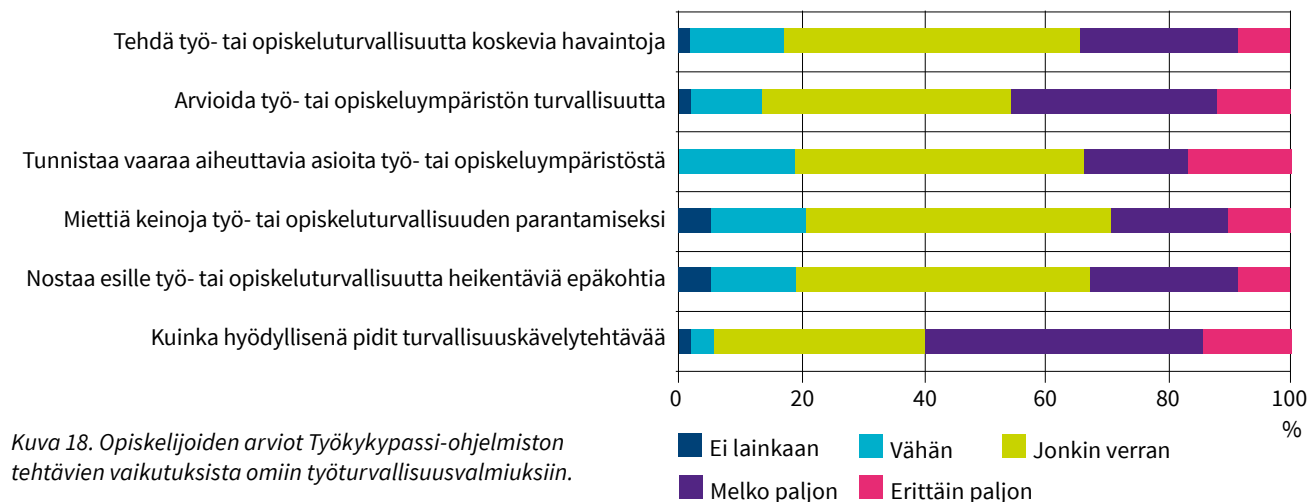
Kuva 17. Vaikuttavuusketju: toimenpiteet ja tulokset.

Hankkeen vaikutusten arviointia

Työkykypassi-ohjelmiston koetut hyödyt työelämävalmiuksien kehittämisessä

Osana Combo-hanketta selvitimme Työkykypassi-ohjelmiston yhteyksiä nuorten työelämävalmiuksiin. Selvitys toteutettiin osana Työkykypassi-ohjelmiston ja siihen liittyvän mobiilisovelluksen pilotointiin osallistuneissa opiskelijaryhmissä Stadin ja Omnian ammattiopistoissa. Pilotointivaihe muodostui kussakin opiskelijaryhmässä viidestä oppitunnista. Oppitunnit perustuivat opiskelijoiden osallistamiseen. Pilotointiin osallistuneilta opiskelijoilta (n=68) kerättiin kirjallista palautetta välittömästi kunkin oppitunnin jälkeen. Osallistujilta kysyttiin, missä määrin he kokivat Työkykypassi-mobiilisovelluksen vahvistaneen heidän työelämävalmiuksiinsa liittyviä tietoja ja taitoja.

Ensimmäisellä oppitunnilla käsiteltiin työturvallisuutta ja osallistumista sen kehittämiseen. Opiskelijat toteuttivat mobiilisovelluksen avulla turvallisuuskävelyn oppilaitosympäristössä ja työsaleissa. Tehtävässä opiskelijat harjoittelivat vaa-

Kuva 18. Opiskelijoiden arviot Työkykypassi-ohjelmiston tehtävien vaikutuksista omiin työturvallisuusvalmiuksiin.

rojen havainnointia ja omien kehittämisehdotusten laatimista sekä esittämistä.

Opiskelijoiden palautteessa nousi esiin, että tehtävät ja mobiilisovelluksen käyttö tunnilla vahvistivat heidän tietojaan ja taitojaan. Opiskelijat kokivat osallistavan tavan toimia hyvänä vaihteluna luentotyypiselle opiskelulle. He arvostivat sitä, että pääsivät tekemään ja toimimaan itse. Myös valokuvien ottamista osana tehtäviä pidettiin

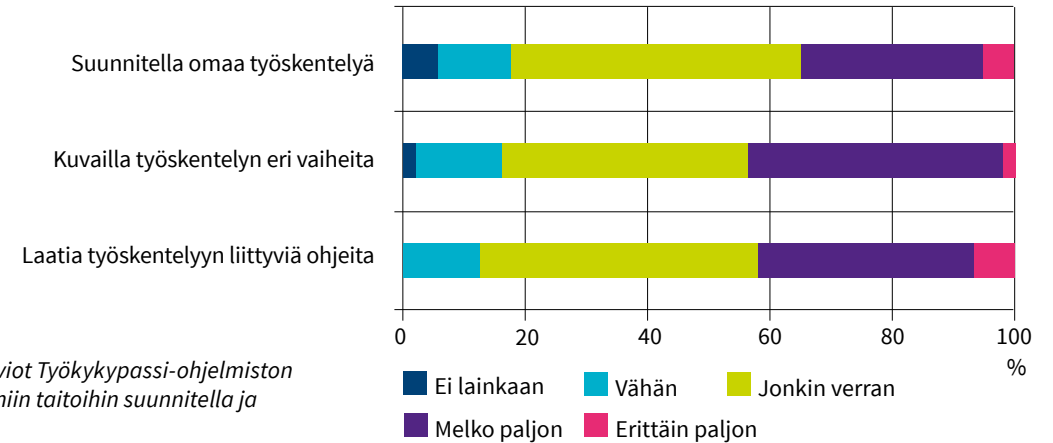
mukavana. Kehittämisehdotukset liittyivät ohjelmiston tekniseen toimivuuteen ja mahdollisuuksiin muokata omia vastauksia jälkikäteen.

Opiskelijat kokivat Työkykypassi-ohjelmiston käytöllä olevan myönteisiä vaikutuksia omiin valmiuksiin huolehtia työturvallisuudesta ja osallistua sen edistämiseen. Tämä on positiivinen havainto, sillä osallisuus työpaikan yhteisten asioiden ja turvallisen työympäristön kehittämiseen on tärkeä valmius työelämässä.

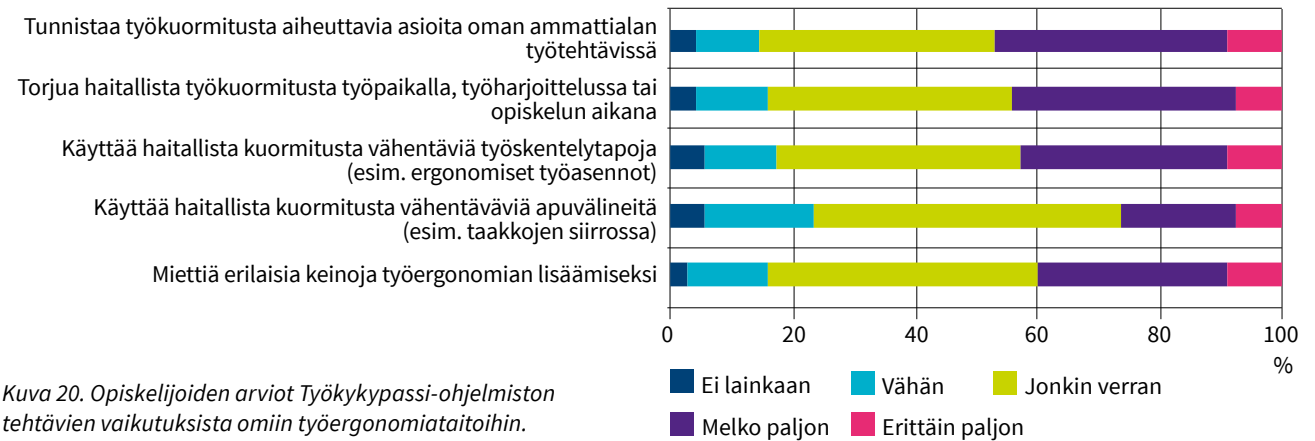
Hankkeen vaikutusten arviointia

Toisella oppitunnilla Työkykypassi-ohjelmistoon sisältyvät tehtävät liittyivät oman työn suunnittelu- ja organisointitaitoihin. Sovellus ohjasi opiskelijoita jäsentämään esimerkkityötehtävää omalta ammattialalta eri työvaiheisiin ja pohtimaan eri vaiheisiin sopivia työohjeita. Opiskelijat kokivat ohjelmiston käytöllä olevan positiivisia vaikutuksia oman työskentelyn suunnitteluun ja jäsentämiseen. Opiskelijoiden palautteissa mainittiin, että tehtävä tarjosi hyvän mahdollisuuden harjoitella omaa työskentelyä ja sen vaiheistamista etukäteen. Vastauksissa tuotiin esiin, että oman työn reflektoinnin avulla jatkossa työtilanteessa pystyy toimimaan tehokkaammin.

Kolmannella oppitunnilla tehtävät käsitelivät työn haitallisen kuormituksen ennaltaehkäisyä. Opiskelijat laativat työn kuormittavuuden arvioinnin paperilomakkeelle, minkä jälkeen he kuvasivat mobiilisovelluksen avulla haitallista kuormitusta torjuvia työtapoja. Opiskelijat kokivat, että he saivat työergonomiaa lisääviä keinoja, jotka kohdistuvat heidän omaan työhönsä. Myös ergonomiia lisäävien keinojen havainnollistaminen itse ottamalla valokuvilla koettiin innostavaksi. Kehittämisehdotuksena kuormituksen arviointilomakkeesta toivottiin sähköistä versiota.

Kuva 19. Opiskelijoiden arviot Työkykypassi-ohjelmiston tehtävien vaikutuksista omiin taitoihin suunnitella ja organisoida työtä.

Kuva 20. Opiskelijoiden arviot Työkykypassi-ohjelmiston tehtävien vaikutuksista omiin työergonomiataitoihin.

Hankkeen vaikutusten arviointia

Combo-oppitunneilla saatujen kokemusten perusteella Työkykypassi-ohjelmisto vahvisti opiskelijoiden työelämävalmiuksia monin tavoin. Mobiiliteknologia vahvisti opiskelijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja antoi opiskelijoille välineen vaikuttaa oppimistilanteen kulkuun. Opiskelijat kokivat Työkykypassi-mobiilisovelluksen käytön pääosin hyödylliseksi. Osallistujilta kerättyssä palautekyselyssä oli myös avokysymyksiä, joissa pyydettiin kuvailemaan, mikä valmennuksessa oli hyvää ja mitä asioita voisi muuttaa tai kehittää.

Pääosin opiskelijoiden antama palaute oli hyvää. Yli puolet piti sovellusta ja oppitunteja erittäin tai melko hyödyllisinä. Myös opettajien arviot mobiilisovelluksesta opetuksen pedagogisena apuvälineenä olivat pääosin myönteisiä. Heidän mukanaan mobiilisovelluksen käyttö vahvisti opiskelijoiden osallisuutta, innostusta ja motivaatiota opiskeluun. Opettajat kokivat myös, että mobiilisovellus edesauttoi opiskelijoita omaksumaan opetettavia asioita.

Positiivista

”Tehtävät olivat kivoja ja käytännönläheisiä.”

”Aiheet olivat mielenkiintoisia ja alaa koskevia.”

”Hauska sovellus!”

Kehitettävää

”Valokuva pitäisi pystyä halutessaan vaihtamaan, nyt ei pysty, jos on jo valinnut yhden kuvan.”

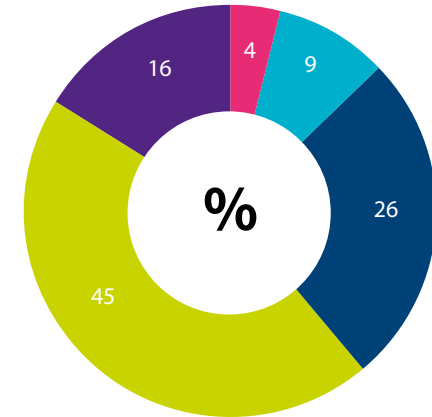
”Suunnittelukohta tuntui turhalta, koska kuvallisissa ohjeissa oli tilaa hyvin tekstille.”

”Palaute voisi olla sovelluksessa.”

”Laajempaa kertausta myös muissa ergonomia-asioissa ja miksi parantaa niitä.”

Kuva 23. Opiskelijoiden vapaamuotoisia palautteita Työkykypassi-ohjelmistosta.

Kuva 24. Opiskelijoiden yleinen arvio oppituntien ja Työkykypassi-mobiilisovelluksen hyödyllisyydestä.

Hankkeen vaikutusten arviointia

Hanketoimintojen koetut hyödyt, opit ja juurruttaminen

Kaikista keskeisistä hanketoiminnoissa kerätty palaute, kehittämiskohteet sekä juurruttaminen on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Toiminnan koetut hyödyt, opit sekä juurruttaminen.

Toiminto	Palautteen keruutavat	Myönteinen palaute	Kehittämiskohteet & opit	Juuruttaminen ja muu hyödyntäminen
Ammatti- ja harrastekirjastot	<p>Kirjallinen palaute nuorilta (ammattikirjasto n=78, harrastekirjasto n=27)</p> <p>Suullinen palaute nuorilta</p> <p>Palautekeskustelu ”kirjoille” kunkin tapahtuman jälkeen</p>	<p>Ammattikirjastoihin tyytyväisiä oli noin 90 % nuorista. Nuoret näkivät tapahtumissa monia hyötyjä: he saivat mm. tietoa työelämästä ja eri koulutusmahdollisuuksista sekä ideoita omiin ura- ja ammattivalintoihin.</p> <p>Harrastekirjastoihin oli tyytyväisiä yli 95 % nuorista. Nuoret kokivat mm. saaneensa uutta tietoa eri harrastuksista.</p> <p>Myös ”kirjat” olivat tyytyväisiä: he kokivat tehtävänsä antoisana ja osa heistä osallistui useaan tapahtumaan.</p> <p>Järjestelyihin osallistuneet tahot pitivät tapahtumia hyvänä keinona tutustuttaa nuoria eri ammatteihin ja harrastuksiin. Tapahtumat lisäsivät myös eri toimijoiden välistä yhteistyötä.</p>	<p>Tiivis yhteistyö nuorten parissa toimivien tahojen kanssa on keskeistä nuorten tavoittamisessa.</p> <p>Hyvä ja visuaalinen tiedottaminen on tärkeää.</p> <p>Selkokielinekko ennakkotehtävä auttaa nuoria valmistautumaan tapahtumaan.</p> <p>”Kirjojen” perehdytyspaketti antaa välineitä nuorten kanssa käytävään keskusteluun.</p> <p>Monipuoliseen ”kirjavalikoimaan” kannattaa panostaa.</p>	<p>Tapahtumien toteuttamista tukevat materiaalit on koottu Arjen arkin menetelmäpankkiin.</p> <p>Menetelmä on kuvattu myös mm. Creative and Inclusive Finland-koordinaatiohankkeen työkalupakissa, Opiskelijat mukaan -oppaassa, Nytyi ry:n Lunttaamo-palvelussa sekä TTL:n blogissa.</p> <p>Kirjastokonsepti innosti monia osallistuneita hyödyntämään menetelmää omassa toiminnassaan (esim. Vantaan kaupungin nuorisopalvelut, Stadin ammattiopisto, Helsingin seurakuntayhtymä).</p>

Taulukko jatkuu >

Hankkeen vaikutusten arviointia

Taulukko 1. jatkuu >

Toiminto	Palautteen keruutavat	Myönteinen palaute	Kehittämiskohteet & opit	Juurruttaminen ja muu hyödyntäminen
Liikuntaryhmät ja -tapahtumat	Suullinen palaute opettajilta sekä tapahtumiin ja toimintaan osallistuneilta opiskelijoilta	Toiminta nähtiin tarpeellisenä ja hyvänä lisänä oppilaitokseen arkeen. Tapahtumat ja liikuntaryhmät lähensivät oppilaitosta ja alueellisia toimijoita ja synnytti niiden välille aitoa yhteistyötä. Opiskelijat saivat uusia kokemuksia ja myös monet vähemmän liikkuvat opiskelijat rohkaistuivat kokeilemaan uusia liikuntalajeja.	Tärkeää on toimia lähellä oppilaitoksen arkea: oppilaitoksen tiloissa tai lähiympäristössä. Hyvä tapa on järjestää yhdessä pieniä kokonaisuuksia ja tapahtumia, joihin sitoutuminen ei vaadi opiskelijoilta tai opettajilta liikaa resursseja. Toiminnalla on hyvä olla selkeät aikaraamit.	Hankkeen toimintoja nivottiin osaksi oppilaitoksen opetussuunnitelmaa (valinnaisen opintojen liikuntakurssit). Oppilaitoksen ja liikuntajärjestön välistä yhteistyötä on tarkoitus jatkaa hankkeen päättymisen jälkeenkin (mm. rahoitus-hakemus jatkohankkeesta). Hanke tiivistä myös eri liikuntajärjestöjen välistä yhteistyötä. Toiminta on mallinnettu Arjen arkin menetelmäpankkiin .
Nuorten parissa toimivien tahojen osaamisverkosto	Kirjallinen palaute verkostotapahtumiin osallistuneille (yhteensä n=28) Verkoston jäsenten suullinen palaute Itsearviointikyselyt (ohjaus- ja projekti-ryhmä, keskeiset sidosryhmät)	Moni työpajoihin osallistunut arvioi voivansa hyödyntää ja soveltaa työpajassa saamia tietoja omassa työssään sekä saaneensa uusia ideoita verkostoitumiseen. Lisäksi osa koki tapahtuman tuke- neen monialaista yhteistyötä sekä verkostoitumista. Itsearviointikyselyiden mukaan hankkeen toimintaan on oltu pääosin tyytyväisiä: hankkeelle on nähty selkeästi osoitettavissa oleva tarve ja toiminnalla selkeät tavoitteet. Myös hankkeen toimenpiteet ja valitut keinot ovat tukeneet tavoitteiden saavuttamista.	Aikaa ja tilaa keskustelulle kannattaa varata riittävästi: vertaistuki ja yhdessä pohtiminen on tärkeää. Itsearviointikyselyn perusteella hankkeen sisäistä viestintää vahvistettiin tuloksellisesti.	Verkostot haltuun -opasta on levitetty laajasti. Opasta on ladattu Julkarissa 1290 kertaa, (tilanne 11.6.2018). Mm. Nuorten Akatemia on hyödyntänyt verkkokyselyn kyselyaineistoa ja oppilaitokset opiskelijakyselyn tuloksia oman toimintansa kehittämisessä. Hankkeen myötä syntyi uudenlaista yhteistyötä ja myös uusia hankkeita eri toimijoiden välille, jotka tukevat nuorten työelämävalmiuksien ja osallisuuden kehittymistä (esim. Työterveyslaitos, SAKU ry, S-ryhmä, Keskinäinen Työeläkeyhtiö Elo, UKK-Instituutti).

Hankkeen vaikutusten arviointia

Taulukko 1. jatkuu >

Toiminto	Palautteen keruutavat	Myönteinen palaute	Kehittämiskohteet & opit	Juurruttaminen ja muu hyödyntäminen
Tapahtumajärjestämisen työpajat ja tapahtumat	<p>Kirjallinen palautekysely oppilaitosten yhteyshenkilöille (n=8)</p> <p>Suullinen palaute työpajoissa ja tapahtumissa</p>	<p>Vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä työpajoihin.</p> <p>Työpajoissa opiskelijat saivat arvokasta osaamista ja valmiuksia tapahtumien järjestämiseen.</p> <p>Tapahtumissa opiskelijat pääsivät ideoimaan ja kantamaan vastuuta.</p> <p>Tapahtumat lisäsivät myös opiskelijoiden osallisuutta ja tarjosivat tärkeitä esiintymisen paikkoja. Tapahtumat lisäsivät myös yhteisöllisyyttä oppilaitoksissa.</p>	<p>On tärkeää herättää innostus paikallisten tapahtumien toteuttamiseen.</p> <p>Innokas työpajan vetäjä edesauttaa onnistuneen tapahtuman rakentamisessa.</p> <p>Oppilaitoksen ulkopuolinen ohjaaja voi olla hyvä ratkaisu aika- ja resurssipulassa.</p> <p>On hyvä panostaa tapahtumaan suunnitteluun, markkinointiin ja aikatauluttamiseen.</p> <p>Tärkeää on myös nivoa työpajat ja tapahtumat tiiviisti osaksi oppilaitoksen arkea, jotta ne eivät jää irralliseksi toiminnaksi.</p>	<p><u>Tapahtumajärjestämisen työpajat</u> juurrutetaan osaksi SAKU ry:n perustoimintaa osana tutorkoulutusta.</p> <p>Tapahtumien ja hankkeen kokemusten pohjalta kehitettiin Amistamo-malli, joka tiivistää oppilaitosten ja urheiluopistojen välistä yhteistyötä sekä tukee oppilaitosten paikallisten tapahtumien toteuttamista. Tämä toiminto jatkuu hankkeen jälkeen osana SAKU ry:n toimintaa.</p> <p>Toiminnasta on julkaistu Opiskelijat mukaan! -opas, jota levitetään ammatillisiin oppilaitoksiin.</p> <p>Toiminta on mallinnettu Arjen arkin menetelmäpankkiin.</p>

Hankkeen vaikutusten arviointia

Taulukko 1. jatkuu >

Toiminto	Palautteen keruutavat	Myönteinen palaute	Kehittämiskohteet & opit	Juurruttaminen ja muu hyödyntäminen
Teatterityöpajat	<p>Kirjallinen palautekysely lukion opettajille</p> <p>Yhteinen palautekeskustelu lukion opettajien ja työpajojen vetäjien kanssa</p> <p>Suullinen palaute opiskelijoilta</p>	<p>Opettajat olivat erittäin tyytyväisiä työpajojen sisältöön ja toteutustapaan.</p> <p>Opettajat kokivat saaneensa työkaluja ja välineitä taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien itsenäiseen hyödyntämiseen osana opetusta.</p> <p>Työpajojen harjoitteet auttoivat opiskelijoita ryhmäytymisessä, ja he oppivat paremmin tuntemaan toisiaan isossa lukiossa.</p> <p>Nuoret saivat myös valmiuksia erilaisissa tilanteissa toimimiseen (esimerkiksi työhaastattelu). Myös ryhmien hiljaisemmat opiskelijat pääsivät hyvin mukaan ryhmätyöskentelyyn.</p> <p>Opettajat arvioivat, että harjoitteiden nivominen osaksi muuta opetusta edisti myös itse opetussisältöjen oppimista ja tukivat ohjaustoimintaa. Toiminta vahvisti opettajien mukaan myös opiskelijoiden ja opettajien voimaantumista.</p> <p>Myös opiskelijat antoivat myönteistä palautetta työpajoista.</p>	<p>Käytännön järjestelyt vaativat paljon aikataulutusta ja sitoutumista sekä työpajan vetäjiltä että oppilaitoksen opettajilta ja opiskelijoilta.</p> <p>Tärkeää on, että työpajan vetäjät ja opettajat keskustelevat yhdessä ennen työpajojen käynnistymistä toiminnan tavoitteista ja käytännön toteutuksesta.</p> <p>Toiminnallisuuden juurruttaminen oppilaitosten toimintakulttuuriin vaatii aktiivista opetushenkilöstöä sekä mahdollista ulkopuolista taidetoimijaa ja rahoitusta.</p>	<p>Osa opettajista on koulutuksen jälkeen hyödyntänyt työpajojen antia omassa työssään, esimerkiksi soveltamalla erilaisia ryhmäyttämisharjoituksia. Yksi opettajista myös hakeutui koulutuksen innoittamana draamapedagogiikan kurssille, ja sai sieltä uusia ideoita taidelähtöisten menetelmien integrointiin opetuksessa.</p> <p>Toiminta on mallinnettu Arjen arkin menetelmäpankkiin.</p>

Hankkeen vaikutusten arviointia

Taulukko 1. jatkuu >

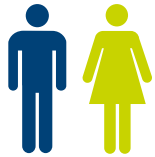
Toiminto	Palautteen keruutavat	Myönteinen palaute	Kehittämiskohteet & opit	Juurruttaminen ja muu hyödyntäminen
Työkykypassi-ohjelmisto	Kirjallinen palautekysely opiskelijoille (ks. luku 3.2) Kirjallinen ja suullinen palaute opettajilta	Ohjelmisto nähtiin hyväksi työkaluksi vahvistaa opiskelijoiden työelämätaitoja, työkykyä tukevia taitoja sekä osallisuutta (ks. tarkemmin luku 3.2). Mobiiliteknologia vahvisti opiskelijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja antoi opiskelijoille välineen vaikuttaa oppimistilanteen kulkuun. Myös opiskelijoiden antama vapaamuotoinen palaute oli pääosin myönteistä.	Prototyypin rakentamisesta saatiin paljon arvokasta tietoa ohjelmiston jatkokehittämiseen. Opiskelijoiden osallistaminen koko prosessiin oli arvokasta.	Työkykypassi-ohjelmisto on maksuton työkalu, josta on vapaasti saatavilla (opettajille www.tyokykypassi.net ja opiskelijoille Google Play- ja App Store -sovelluskaupoista). Opettajan käyttöopas sekä opiskelijan ja opettajan pikaohjeet ovat saatavissa osoitteesta www.ttl.fi/tyokykypassi Tietoa ohjelmistosta on levitetty ammatillisille oppilaitoksille mm. oppilaitosvierailuilla, tapahtumissa ja sähköisesti. Käyttökokemuksia on kerätty ja niitä hyödynnetään SAKU ry:n koordinoimassa uudessa Työkykypassi 3.0 -hankkeessa.

Lähteet

- Airila A, Aho O & Nykänen M. (2016) Verkostot haltuun: ideoita toimialarajojen ylittämiseen nuorisotyössä. Työterveyslaitos, Helsinki. <https://www.julkari.fi/handle/10024/131565>
- Airila A, Väänänen A, Nykänen M, Toivanen M & Aho O. (2017) Nuoret luottavat omiin työelämävalmiuksiinsa – toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden näkemyksiä. Työelämän tutkimuspäivät, Tampere.
- Airila A, Ågren S & Mantila-Savolainen S. (2018) Opiskelijat mukaan! Vinkkejä oppilaitostapahtumien järjestämiseen. Työterveyslaitos, Helsinki.
- Bandura A. (1997) Self-efficacy: The exercise of control. New York: W.H. Freeman.
- Bauer T, Bodner T, Erdogan B, Truxillo D & Tucker J. (2007) Newcomer adjustment during organizational socialization: A meta-analytic review of antecedents, outcomes and methods. *Journal of Applied Psychology*, 92, 707-721.
- Braun MP, Sheikh H & Hannover B. (2011) Self-rated competences and future vocational success: a longitudinal study. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 36 (4), 417-427.
- Brewer L. (2013) Enhancing youth employability: What? Why? and How? Guide to core work skills. Geneva: International Labour Organization.
- Cooper-Thomas H, Paterson NL, Stadler M & Saks AM. (2014) The relative importance of proactive behaviors and outcomes for predicting newcomer learning, well-being, and work engagement. *Journal of Vocational Behavior*, 84 (3), 318-331.
- Frese M & Fay D. (2001) Personal initiative (PI): An active performance concept for work in the 21st century. Teoksessa B.M. Staw & R.M. Sutton (toim.), *Research in Organizational Behavior*, 23, 133-187. Amsterdam: Elsevier Science.
- Heinonen L, Lindén M & Poikonen K. (2015) Amis hyvin, kaikki hyvin. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.
- Husman J & Lens W. (1999) The role of the future in student motivation. *Educational Psychologist*, 34(2), 113-125.
- Jokisaari M & Nurmi JE. (2009) Change in newcomers' supervisor support and socialization outcomes after organizational entry. *Academy of Management Journal*, 52, 527-544.
- Korhonen V & Nieminen J. (2010) Nuorten ohjauksen kentät ja monialaisen yhteistyön mahdollisuudet. *Nuorisotutkimus* 28: 3, 3-17.
- Kouluterveyskysely (2017). Saatavissa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_aluevertailu
- Lens W & Vansteenkisten M. (2008) Promoting self-regulated learning. A motivational analysis. Teoksessa DH. Schunk & BJ. Zimmerman (toim.) *Motivation and self-regulated learning: Theory, research and applications*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, 141-168.
- Luopa P, Kivimäki H, Matikka A, Vilkki S, Jokela J, Laukkanen E & Paananen R. (2014) Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Raportti 25/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Martela F & Järvillehto L. (2012) Ammattiosaajan hyvä elämä. Ajatuksia ja työkaluja ammattiin opiskelevien elämänlaadun edistämiseksi. EHYT 2/2012. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.
- Marttunen M, Huurre T, Strandholm T & Viialainen R. (2013) Nuorten mielenterveyshäiriöt – Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere.
- Maunu A. (2014) Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina. EHYT Katsauksia 1/2014. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.
- Mikkonen J & Lavikainen E. (2012) Rahheet duuniin. Työllistymisen laatu ammatillisella toisella asteella. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus.
- Morrison EW. (1993) Longitudinal study of the effects of information seeking on newcomer socialization. *Journal of Applied Psychology*, 78, 173-183.
- Myllyniemi S. (2017) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura ja tekijät. Valtion nuorisoneuvoston julkaisu, nro 56.
- Nykänen M, Airila A & Aho O. (2018) Työkykypassi-ohjelmisto: Opettajan opas. Työterveyslaitos, Helsinki. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136143>
- Pekkarinen E & Myllyniemi S. (2018) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Saks AM. & Ashforth BE. (1997) Organizational socialization: Making sense of the past and present as prologue for the future. *Journal of Vocational Behavior*, 51: 234-279.
- Tenhunen-Ruotsalainen L, Vilenius V, Sutinen R. (2016) Nuorten unelmia. Kun koulu loppuu. Taloudellinen tiedotustoimisto.
- Tilastokeskus (2018) Suomen virallinen tilasto (SVT): Opiskelijoiden työssäkäynti [verkkójulkaisu].
ISSN=1798-999X. 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.5.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/opty/2016/opty_2016_2018-03-14_tie_001_fi.html
- Vuokila-Oikkonen P & Läksy ML. (2012) Verkostot peruskoulussa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan mielenterveyttä ja hyvinvointia edistämässä. AMK-lehti 3/2012.
- Väyrynen P, Saaristo V, Wiss K, Rigoff AM. (toim.). (2009) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – peruseräraportti vuoden 2008 kyselystä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus.
- Väänänen A & Turtiainen J. (toim.) (2014) *Suomalainen työntekijä 1945-2013*. Vastapaino: Tampere.

Liite 1. Vaikutusten indikaattoreita

Combo-hankkeen vaikutustietoa on tähän koottu hankkeen osallistujista, tapahtumista, tuotoksista sekä kehitetyistä työkaluista.

Osallistujat – keskeisiä tunnuslukuja

n. **1550**

ESR-Henkilö -aloituslomaketta

n. **2400**

kyselytutkimukseen osallistunutta nuorta

579

osallistujaa verkkoaiivoriheen

387

osallistujaa ammatti- ja harrastekirjastoissa

224

taidelähtöisiin työpajoihin osallistunutta nuorta

Tapahtumat – keskeisiä tunnuslukuja

35

tapahtumajärjestämisen työpajaa:
175 opiskelijaa & 8 ammatillisen koulutuksen järjestäjää

7

SakuStars- ja SakuSports -tapahtumaa:
3 ammatillisen koulutuksen järjestäjää & noin **300** opiskelijaa

5

ammattikirjasto: **208** nuorta,
78 eri ammattien edustajaa

4

Get Started -tapahtumaa,
noin 300 osallistujaa

3

harrastekirjasto: **70** nuorta ja **31**
harrastustaan esittelevää henkilöä

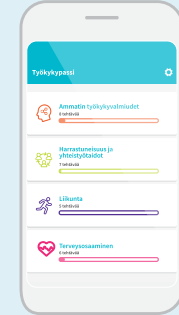
3

verkostotapaamista nuorten parissa
työskenteleville asiantuntijoille

Keskeiset tuotokset

- [Työkykypassi-ohjelmisto](#)
 - Opettajalle:
www.tyokykypassi.net
 - Opiskelijalle: Työkykypassi-mobiilisovellus

- [Työkykypassi-ohjelmisto, opettajan opas](#)
- [Työkykypassi, opettajan käyttöohje](#)
- [Työkykypassi, opiskelijan käyttöohje](#)
- [Verkostot haltuun](#): Ideoita toimialarajojen ylittämiseen nuorisotyössä.
- **Opiskelijat mukaan!** Vinkkejä oppilaitostapahtumien järjestämiseen (Airila, Ågren & Mantila-Savolainen 2018)
- **14** blogikirjoitusta www.ttl.fi/combo
- **8** Combon uutiskirjettä www.ttl.fi/combo
- **3** konferenssiesitystä
- Ammatti- ja harrastekirjastot [Innostajan korttipakassa](#).
- Hyvät käytännöt kootusti tässä oppaassa sekä [Arjen arkin menetelmäpankissa](#)

Nuorten sujuva kiinnittyminen koulutus- ja urapoluille on tärkeää. Toisen asteen opintojen aikana on hyvä rohkaista ja kannustaa nuoria voimavaroja lisääviin mielekkäisiin harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintoihin. Harrastustoiminta ja osallisuus oppilaitoksessa sekä vapaa-ajalla vahvistavat myös nuorten hyvinvointia ja työelämävalmiuksia. Tähän julkaisuun on koottu Työterveyslaitoksen koordinoiman Combo-hankkeen hyviä käytäntöjä, kyselytutkimuksen tuloksia sekä hankkeen vaikutusten arviointia. Julkaisu on suunnattu erityisesti nuorten parissa toimiville asiantuntijoille, jotka haluavat tukea, myös toimialarajat ylittäen, nuoria elämän poluilla.

